

Jaarverslag 2021

Versterken van natuur & erfgoed
met **Brabants Landschap**

natuur dichtbij huis
Brabants Landschap

Versterken van natuur & erfgoed met **Brabants Landschap**

Brabants Landschap zet zich in voor natuur, landschap en erfgoed in de provincie Noord-Brabant. Ook in de andere provincies zijn provinciale organisaties voor natuur- en landschapsbeheer actief. Deze, in totaal 20, organisaties werken samen in de stichting LandschappenNL. Samen hebben ze ruim 114.000 hectare natuurterrein in eigendom en beheer, ondersteunen ze meer dan 79.000 vrijwilligers, onderhouden ze meer dan 800 monumenten en hebben ze een achterban van 300.000 donateurs.

Sinds 1932 strijdt Brabants Landschap voor het behoud van natuur- en landschapsschoon in de provincie Noord-Brabant. Ruim 30.000 gezinnen steunen Brabants Landschap daarbij.

Brabants Landschap heeft ruim 18.845 hectare natuurterreinen in eigendom en beheer. Deze natuurterreinen zijn deels aangekocht met subsidie van Rijk en Provincie en deels met eigen financiële middelen. Brabants Landschap beheert en ontwikkelt deze terreinen op basis van zorgvuldig opgestelde beheer- en inrichtingsplannen. Om begrip te kweken voor het behoud van typisch Brabantse natuur organiseert Brabants Landschap tal van activiteiten. Zo ontvangen alle beschermers ieder kwartaal een natuurtijdschrift, is de website voorzien van actuele informatie en worden social media ingezet om nieuws en wetenswaardigheden te verspreiden.

Ook geeft Brabants Landschap via het Coördinatiepunt Landschapsbeheer informatie en advies

over de aanleg en het beheer van kleine landschapselementen zoals houtwallen, erfbeplantingen, houtsingels, natuurvriendelijke oevers en poelen. Daarnaast is het Coördinatiepunt verantwoordelijk voor de uitvoering van diverse regelingen voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer en de coördinatie van het vrijwillig landschapsbeheer en het vrijwillig soortenbeheer van uilen, weide- en akkervogels.

Op het gebied van cultuurhistorisch erfgoed heeft onze stichting met 490 opstallen, waaronder 95 monumenten en 39 landgoederen, een omvangrijke portefeuille. Naast natuur en landschap is het beheer van erfgoed ook een van de kerntaken geworden.

Brabants Landschap werkt met veel organisaties samen. Eén van de belangrijkste is de Nationale Postcode Loterij. De Nationale Postcode Loterij keerde in 2021 in totaal € 361,5 miljoen uit aan 188 goede doelen op het gebied van mensenrechten, ontwikkelingssamenwerking en natuur-, landschap- en milieubescherming.

LandschappenNL ontving in 2021 gezamenlijk een bedrag van € 13,5 miljoen uit de netto-opbrengst van de loterij. Brabants Landschap ontving hiervan in totaal € 1,152 miljoen inclusief de bijdrage van € 212.500 voor het Coördinatiepunt Landschapsbeheer (zie fondsenwerving op pagina 52). Met behulp van dit geld is het voor Brabants Landschap mogelijk projecten uit te voeren, die anders niet gerealiseerd zouden kunnen worden.

Inhoud

Inleiding
Natuur
Erfgoed
Landschapsbeheer
Communicatie

4

5

44

7

Bestuur
Organisatieontwikkeling
Personeel
Fondsenwerving
Beheercommissie
Integriteitsbeleid
Risicoparagraaf
Financiële paragraaf
Toekomstparagraaf

volgende pagina

Ook geïnteresseerd in ons

Financieel jaarverslag en de bijlages?

Missie

Brabants Landschap

Zorgt voor natuur in Brabant

... door het aankopen, uitbreiden, beschermen, beheren, herstellen en verbinden van natuurgebieden.

Zorgt voor waardevolle en natuurrijke landschappen in Brabant

... door het ondersteunen en adviseren van vrijwilligers en grondeigenaren.

Zorgt voor erfgoed in Brabant

... door het beheren van landgoederen en de restauratie en het duurzaam gebruik van gebouwd erfgoed.

Laat mensen genieten van natuur, landschap en erfgoed

... door het openstellen van gebieden en gebouwen voor recreatie en beleving, en door mensen als vrijwilliger te betrekken bij ons werk.

Dit doen wij vanuit de overtuiging dat de natuur een belangrijke waarde in zichzelf vertegenwoordigt waarvoor we als mensen verantwoordelijkheid dragen. Én vanuit het besef dat natuur, het landschap en ons erfgoed van grote waarde zijn voor het welzijn van mensen en onderdeel zijn van onze identiteit.

Wij doen dit niet alleen! Integendeel, we zijn geworteld in Brabant en samen met onze beschermers, vrijwilligers en partners zorgen we voor de natuur en geven we het landschap en ons erfgoed door aan de komende generaties.

Voorwoord

Een jaar geleden mocht ik aan de slag bij Brabants Landschap, als opvolger van Jan Baan. Met gezonde spanning keek ik uit naar dit nieuwe avontuur. Brabant kende ik van de verhalen over de grote opgaven voor de natuur; zeker hier heeft de combinatie van stikstof en verdroging ingrijpende effecten. In het landgebruik, en vooral de landbouw, zijn grote veranderingen nodig. De natuur zelf kende ik nog nauwelijks. En die verraste me! Wat een diversiteit aan mooie oude landschappen en natuurgebieden, wat een rust is er nog te vinden in vele daarvan, wat een rijkdom aan planten en dieren! Mijn enthousiasme daarover werd nog verder aangewakkerd door de gepassioneerde verhalen van onze boswachters en van de vrijwilligers in het natuur- en landschaps-

beheer. Zij hielpen me om me in korte tijd thuis te voelen bij Brabants Landschap.

Vorige week keek ik naar de uitzending van Vroege Vogels over de Mortelen en Scheeken. Met veel enthousiasme vertellen collega's en een vrijwilliger over dit prachtige gebied. Eén van de gebieden die ik, direct na mijn komst naar Brabants Landschap, in mijn hart gesloten heb. Een uitgestrekt gebied, 1400 hectare groot maar liefst, in het hart van Brabant. Met een reeks aankopen, sinds de jaren zestig van de vorige eeuw, kon Brabants Landschap de basis leggen voor het behoud en de bescherming van dit eeuwenoude landschap. Zo werd het op het nippertje gered van de ruilverkaveling, die

in die periode overal plaatsvond. De afwisseling van kleine weilanden, natte leembossen, houtwallen en poelen die we hier vinden is uniek voor Nederland. In de decennia die volgden werd het eigendom uitgebreid en werd de natuur verder ontwikkeld. Zo is er het succesverhaal van de boomkikker. Lange tijd stond die er slecht voor, maar door de aanleg van poelen en braamstruwelen is er nu een grote, vitale populatie in de Mortelen. Uitgekiend graslandbeheer leidde tot een grote rijkdom aan kruiden (de bijna verdwenen zwartblauwe rapunzel groeit weer in aantal!) en vlinders. En het edelhert zorgt voor variatie in de bossen.

Het gaat slecht met de natuur in Nederland. Maar het verhaal over de Mortelen laat zien dat natuurbescherming succesvol kan zijn. En er zijn veel meer succesverhalen te vertellen over onze terreinen. Natuurbescherming is een kwestie van lange adem. Door aankoop stellen we steeds meer gebieden veilig en zorgen we voor een goede inrichting en beheer hiervan. Ook in 2021 zijn daarin mooie resultaten geboekt, zoals in dit verslag is te lezen.

Brabants Landschap onderscheidt zich met een brede benadering. Naast natuur beheren we ook gebouwd erfgoed; een groot aantal bijzondere monumenten, die we zoveel mogelijk openstellen en doorgeven aan de volgende generaties. En de natuur houdt niet op bij de grenzen van onze gebieden; ook in de cultuurlandschappen van

Brabant vinden veel planten en dieren hun leefgebied. Met ons Coördinatiepunt Landschapsbeheer en vele vrijwilligersgroepen in Brabant werken we aan herstel en ontwikkeling van die leefgebieden. Met deze brede benadering en talloze samenwerkingspartners krijgen we veel voor elkaar. Tegelijkertijd is er nog heel veel te doen.

Gelijktijdig met dit jaarverslag publiceren we het nieuwe beleidsplan van Brabants Landschap. Daarin schetsen we onze ambities en onze inzet voor de komende jaren. En die zijn groot! Met onze medewerkers, bestuur en partners hebben we bepaald hoe we de grote opgaven van deze tijd willen gaan oppakken. Er is veel werk aan de winkel. Werk dat leidt tot concrete resultaten en veel voldoening geeft.

Joris Hogenboom,
directeur Brabants Landschap

A vibrant field of yellow buttercup flowers in full bloom, with green stems and leaves visible. The background is a clear, bright blue sky. The flowers are scattered throughout the frame, creating a sense of depth and natural beauty.

1

Resultaten

Inleiding

In 2021 boekte
Brabants Landschap
mooie resultaten
**voor de natuur, het
landschap en het
erfgoed in Brabant!**

In 2021 boekte Brabants Landschap mooie resultaten voor de natuur, het landschap en het erfgoed in Brabant. Zoals iedereen in Nederland bewogen we zo goed mogelijk mee met de ontwikkelingen rond corona. De uitvoering van natuur- en erfgoedprojecten kon gelukkig goed doorgang vinden. Meer hierover leest u in het inhoudelijk verslag in hoofdstuk 1, waarin we de belangrijkste mijlpalen en resultaten van 2021 belichten.

Helaas werd het vrijwilligerswerk in het landschapsbeheer wel erg belemmerd door de coronabeperkingen. En dat gold ook voor de vrijwilligers in onze terreinen en infopunten. We hebben de vrijwilligers gemist, en zij elkaar en het werk natuurlijk! Gelukkig konden we via online bijeenkomsten wel goed contact houden en doorwerken aan kennisopbouw en -uitwisseling.

In Brabant werken we met veel partijen volop aan de voorbereiding van de aanpak van twee grote opgaven voor het behoud van de natuur: stikstof en verdroging. Het wachten was op de komst van een nieuw kabinet en het nieuwe beleid. Nu daarover steeds meer duidelijkheid komt, kunnen we op gebiedsniveau echt stappen gaan zetten. Wij spelen daarin een actieve rol.

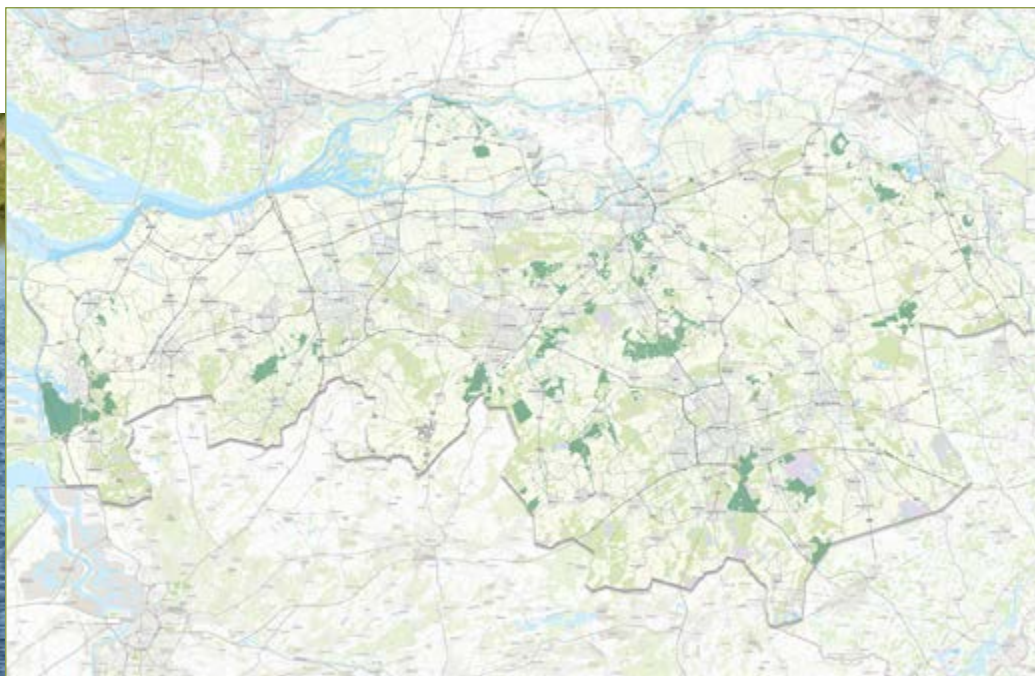
In het eerste hoofdstuk van dit jaarverslag vertellen we beknopt en beeldend over onze projecten en resultaten in 2021. En ook in onze eigen organisatie gebeurt veel. Daarover leest u meer in hoofdstuk 2. Onze financiële situatie lichten we toe in het financiële jaarverslag in hoofdstuk 3.

Natuur

Aankopen en eigendommen

Het Natuurnetwerk Brabant (NNB) verbindt natuurgebieden met elkaar door tussenliggende landbouwgronden in te richten als natuur. Om verdere invulling te geven aan het Natuurnetwerk kopen we jaarlijks grond aan in en om onze gebieden. Aankoopssituaties worden steeds complexer. Mede daardoor kochten we in 2021 minder grond aan dan in voorgaande jaren. Toch stelden we via 35 grondtransacties 83 hectare veilig voor natuur!

Met de aankopen in 2021 komt ons totale eigendom op 18.845 hectare!

Enkele in het oog springende aankopen in 2021 zijn:

In het beekdal van de Kleine en Groote Beerze kochten we 26,8 ha aan voor het herstel van het beekdal.

In het gebied Mortelen/Scheeken kochten we 17 ha aan om natuurgebieden met elkaar te verbinden en het Natuurnetwerk Brabant robuuster te maken.

In het Nuenens Broek richtten we 7,6 ha extra natuur in voor het Dommeldal uit de Verf.

Natuurbeheer

Bosbeheer

In 2021 plantten we 25 hectare bos aan. Bos en bosbeheer staan steeds meer in de belangstelling. Dit komt enerzijds door de stijgende aandacht voor de CO₂ problematiek en anderzijds door een toenemende vraag naar bouwhout.

Steeds meer partijen willen bijdragen aan het vastleggen van CO₂. Daarom bekijken we samen met overheden en bedrijfsleven waar we 'nieuw bos' kunnen realiseren. Bij vrijwillige CO₂ compensatie door bedrijven moet het echt gaan om nieuw bos, dat er anders niet zou zijn gekomen. De aanplant van dit bos moet dus plaatsvinden buiten het bestaande Natuurnetwerk.

Onze in 2021 vastgestelde visie bosbeheer geeft ons een duidelijk kader voor het aanplanten van nieuw bos. Belangrijke afwegingen bij de aanplant van nieuw bos zijn ecologische en cultuurhistorische waarden en duurzaam beheer. Voor de bossen die we aanplanten, gebruiken we inheems en zoveel mogelijk autochtoon plantmateriaal.

Brabants Landschap maakt al zo lang we bestaan gebruik van 'hout uit eigen woud'. En daar zijn we trots op! We zijn ervan overtuigd dat het toepassen van verantwoord geoogst hout bijdraagt aan duurzaamheid en CO₂ vastlegging. Daarom ging met de bouw van een houtdroogloods in 2021 een lang gekoesterde wens in vervulling. Hier kunnen we ons hout nu op natuurlijke wijze laten drogen.

De vraag naar bouwhout neemt nog steeds toe met stijgende houtprijzen tot gevolg. Houtoogst is voor ons echter nooit een doel op zich. Het natuurdoel is voor ons altijd leidend bij het kappen van bomen.

Heidebeheer

In 2021 stelden we een visie vast voor ons heidebeheer. Belangrijk uitgangspunt hierin is dat we streven naar het herstel van complete heidelandschappen. We herstellen dus niet alleen de droge en vochtige heidevegetaties, maar ook heischrale graslandjes, vennen, zandverstuivingen, akkertjes en landschapselementen zoals zandpaden. Juist deze afwisseling draagt in onze ogen bij aan een soortenrijke heide!

Met intensievere vormen van herstelbeheer verkleinen we de effecten van verdroging en vermesting.

Met ons reguliere heidebeheer zorgen we ervoor dat de heide niet bebost of vergrast en stimuleren we variatie in gebieden. Steeds vaker laten we onze heide begrazen door schapen. Dit doen we bij voorkeur met een herder, die stuurt waar en wanneer de schapen ergens grazen.

Het gebrek aan mineralen en nutriënten in de bodem van heide wordt steeds duidelijker. Op plekken waar dit speelt, strooien we soms steenmeel. De effecten hiervan houden we goed in de gaten. Zo zorgen we voor een goede bodem voor het insectenleven en daarmee voor de hele voedselketen op de heide.

Graslandbeheer

In 2021 stelden we een visie vast voor ons graslandbeheer. Hierbij staan twee doelen centraal:

- Het instandhouden en vergroten van de ecologische waarde van graslanden.
- Het instandhouden en vergroten van de cultuurhistorische en landschappelijke waarde van graslanden.

Het type beheer van onze graslanden wordt vooral bepaald door de mate van voedselrijkdom.

Het grootste deel van onze graslanden laten we door middel van seizoensbeweidings en inschaarovereenkomsten beheren door ruim 400 agrariërs met meer dan 4.000 stuks jongvee. Zo zorgen we voor kruiden- en faunairijk grasland.

Daarnaast geven we boeren graslanden in gebruik als onderdeel van natuur-inclusieve landbouw. Ook bij deze graslanden blijft de natuurkwaliteit uiteraard wel leidend bij het beheer.

Een ander mooi voorbeeld, waarin we samenwerken met boeren, is Brabants Bodem. Dit project stimuleert agrarische ondernemers een bijdrage te leveren aan de kwaliteit van de natuur en het landschap in Van Gogh Nationaal Park.

Onze voedselarme graslanden beheren we zelf met maaien en afvoeren. De voedselarme, natte graslanden zijn hierbij het meest waardevol. Hier maaien we met speciale apparatuur om schade in deze gebieden te voorkomen.

Hoewel ook 2021 weer een droger jaar was dan gemiddeld, was de droogte niet zo extreem als de jaren daarvoor. Het grondwater is op veel plekken weer aangevuld, maar de situatie is nog steeds kwetsbaar. Vooral voor onze natte graslanden blijft de situatie zorgelijk. De soorten die hier voorkomen zijn juist afhankelijk van een hoge grondwaterstand in het voorjaar. Denk bijvoorbeeld aan orchideeën. Het herstel van het watersysteem is voor onze graslanden heel belangrijk, maar vanwege grondgebruik of bebouwing helaas niet altijd mogelijk.

Akkerbeheer

Sommige van onze gebieden werden van oudsher al gebruikt als akkers. Door het jarenlange gebruik als akker hebben deze zogenaamde 'bolle' akkers vaak een dik esdek. Het zijn daardoor voedselrijkere gronden, die we meestal beheren als (graan)akkers. Op deze akkers zorgen kenmerkende akkerkruiden, zoals klaproos en korenbloem vaak voor prachtige plaatjes. Een deel van deze akkers oogsten we niet, zodat dieren er in de winter voedsel kunnen vinden.

Het beheer van dit soort akkers is relatief kostbaar omdat er veel bewerkingen nodig zijn en de opbrengst gering is. Toch houden we deze akkers graag in stand vanwege hun hoge natuur- en cultuurhistorische waarde.

Water en moeras

De droogte en extreme regenval in de afgelopen jaren doen ons beseffen dat we anders over ons waterbeheer moeten denken. Samen met de waterschappen kijken we daarom waar we in onze gebieden water kunnen vasthouden en vernatten. De vele beekherstelprojecten die we samen met de waterschappen uitvoeren, dragen hieraan bij. In 2021 startten we onder andere met de beekherstelprojecten Rielloop en Kleine en Grote Beerze.

Poelen maken we regelmatig schoon om te voorkomen dat ze dichtgroeien en de van poelen afhankelijke flora en fauna verdwijnt.

Exotenbeheer

Invasieve exoten vormen een steeds groter probleem in onze en andere natuurgebieden. Bestrijding van exoten is vaak moeilijk en kostbaar. Niets doen is echter geen optie omdat dit ertoe kan leiden dat bijzondere soorten verdwijnen. In 2021 maakten we een plan van aanpak voor een gestructureerde bestrijding van invasieve exoten.

De beste werkwijze is:

- 1** Voorkomen **2** Vroegtijdig ontdekken en verwijderen van de eerste vestigingen **3** Verwijderen van lokale populaties **4** Beheersen van de populatieomvang en voorkomen van verspreiding (indamming).

In 2021 zijn we gestart met het verwijderen en indammen van een aantal invasieve exoten in de Leemkuilen. Soorten als watercrassula, Japanse duizendknoop, reuzenbalsemien, reuzenberenklauw, zonnebaars, Canadese gans en nijlgans vormen hier een bedreiging voor de boomkikker en kamsalamander.

Natuurprojecten

Kreekherstel in de Hogerwaardpolder

Met een goed inrichtingsvoorstel en bod lukte het ons om 6,3 hectare voormalige landbouwgrond van het Groen Ontwikkelfonds Brabant te kopen. Zo konden we in de Hogerwaardpolder het kenmerkende open krekenslandschap herstellen. Hiervoor groeven we nieuwe krekens uit op de oude kreekrestanten. Rondom deze herstelde krekens maakten we kreekkruggen, zoals ze oorspronkelijk thuishoorden in het landschap. Verder dempten we sloten en greppels om het grondwaterpeil te verhogen en verhoogden we in overleg met Waterschap Scheldestromen en grondeigenaren en -gebruikers het peil van de stuw. Daarnaast plantten we bomen en struiken aan zoals haagbeuk, fladderiep, linde, meidoorn, sleedoorn en vlier. Dit alles versterkt het leefgebied voor insecten en vogels zoals kluut, lepelaar, dodaars, kleine zwaan, strandplevier en tafeleend.

Herstel van het Greveschutven

Met het afronden van het herstel van het Achtereinds Laag in 2021 is het hele project voor het herstel van het Greveschutven en Achtereinds Laag afgerond. Met subsidies van het Plattelandsontwikkelingsprogramma (POP), het Groen Ontwikkelfonds Brabant en het programma Versneld Natuurherstel maakten we dit Natura 2000-gebied robuuster door landbouwgrond om te zetten in natuur en verdroging tegen te gaan.

De inrichting van het Greveschutven was een omvangrijk project, waarmee we in 2019 startten. In 2021 groeven we in het Achtereinds Laag aan de noordzijde van het Greveschutven de voedselrijke bovenlaag van de voormalige landbouwgrond af tot de oorspronkelijke bodem. Ook groeven we poelen uit en dempten we sloten. Met de aanplant van bomen en struiken rondde we dit project in 2021 af.

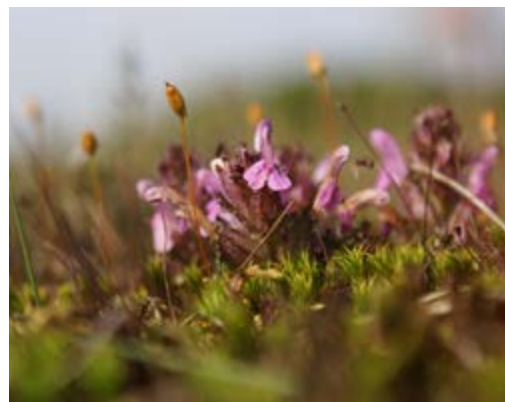
Nu ligt er een basis voor een gevarieerd natuurgebied. Met vochtige heide en vochtig hooiland en drogere graslanden, die we weer laten begrazen door koeien van boeren uit de omgeving. Dit alles biedt kansen voor das, boomkikker, bijen, hommels en zangvogels zoals kneu en geelgors. En ook natuurliefhebbers profiteren mee! Met een wandelroute en een uitkijkheuvel maakten we het gebied ook toegankelijk voor publiek.

LIFE Nardus en Limosa

Bij dit project, dat werd genoemd naar de *Nardus stricta* (borstelgras) en *Limosa limosa* (grutto), realiseerden en herstelden we op de Regte Heide akkers voor bedreigde akkerflora. Ook verbeterden we de kwaliteit van de stuifzandheide en ontwikkelden we heischrale vegetaties langs heide- en bosbermen. Op verschillende plekken pasten we hierbij steenmeel toe om de mineralen in de grond aan te vullen.

Borstelgras en grutto zijn twee iconische soorten, die karakteristiek waren voor het oorspronkelijke Kempische heidelandschap. Het grensoverschrijdende project Nardus & Limosa kreeg in 2019 vanuit het Europees subsidieprogramma LIFE voor zes jaar geld voor natuurherstel van de Regte Heide, het Riels Laag, de Roversche Heide en een aantal gebieden in de omgeving van Turnhout (allemaal Natura 2000-gebieden). Voor de herstelactiviteiten van de natuurgebieden van Brabants Landschap gaf de provincie Noord-Brabant ook nog een extra bijdrage.

Bosomvorming Lange Bleek

De Lange Bleek in Sterksel is een bosgebied van zo'n 170 hectare met enkele heidevelden en weilanden. Het bos, dat voornamelijk bestaat uit naaldbos, gaan we de komende jaren omvormen naar een open boslandschap. Met meer variatie in bostype, meer openheid én meer natuurwaarden. Tegelijkertijd realiseert de gemeente Heeze-Leende aan de Somerenseweg in het gebied een aantal veilige oversteekplaatsen voor dieren. De Lange Bleek verdroogt. Door water langer vast te houden, zorgen we ervoor dat (loof)bomen in het gebied beter kunnen groeien.

In 2021 zijn we gestart met werkzaamheden in het bos en het dempen van sloten. Daarnaast plantten we in de weilanden boomgroepen aan met een diverse samenstelling. Ook startten we met begrazing met runderen, schapen en Exmoor-pony's. Deze dieren mogen nu het hele gebied gebruiken, dus niet alleen de weilanden en heide zoals voorheen, maar óók het bos. Dit zorgt ervoor dat perceelgrenzen vervagen en er geleidelijkere overgangen ontstaan tussen weiland en bos. En juist deze overgangen zijn belangrijk voor soorten zoals vlinders en kleine zoogdieren. Recreanten blijven welkom en een wandeling door dit gebied wordt de komende jaren alleen nog maar aantrekkelijker!

Openstelling en toezicht

Mede door corona steeg het aantal bezoekers in onze terreinen. Dat mensen de natuur in eigen omgeving weer meer lijken te waarderen, is natuurlijk positief. Dit vergroot het draagvlak voor ons werk. Maar meer bezoekers betekent ook dat de vormen van recreatie toenemen. Hierbij gaat het steeds vaker om commercieel gebruik van onze terreinen. Dit maakt het nodig ons beleid op dit thema te actualiseren.

Onze beheerders, terreinmedewerkers en boa's worden de laatste jaren vaker geconfronteerd met ongewenste vormen van recreatie. Via diverse media geven we voorlichting over het belang van rust in de natuur en de gevolgen van bijvoorbeeld loslopende honden. Ook spreken we mensen aan bij ongewenst gedrag en vanuit de boa's kan dit in een uiterst geval zelfs leiden tot een proces-verbaal. Via het initiatief Samen Sterk in Brabant (SSiB) kunnen we daarnaast boa's inzetten bij gezamenlijke acties, zoals tegen wild-crossen. Daar zijn we blij mee, maar dit alles is slechts een druppel op een gloeiende plaat. En de pakkans in natuurgebieden blijft structureel laag.

In 2021 hadden we op de Brabantse Wal de grootste dumping van drugsafval ooit in een terrein van Brabants Landschap. We vermoeden dat op de Brabantse Wal structureel en voor langere tijd afval is geloosd en waren eind 2021 met de provincie en omgevingsdienst nog in overleg over het saneren.

Beleid, beleidsbeïnvloeding en samenwerking

Natuurnetwerk Brabant

Het Natuurnetwerk Brabant is een netwerk van bestaande en nieuwe natuurgebieden, die door verbindingzones met elkaar verbonden worden. De provincie Noord-Brabant wil via dit netwerk haar biodiversiteitsdoelen realiseren. Daarom nodigt de provincie particulieren, bedrijven, overheden en natuurorganisaties uit om nieuwe natuur aan te leggen op plekken, waar verbindingen in het netwerk ontbreken. Hiertoe is het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) opgericht, dat € 240 miljoen beschikbaar heeft voor het realiseren van de ontbrekende delen van het Natuurnetwerk. Initiatiefnemers kunnen delen van het Natuurnetwerk Brabant realiseren met middelen uit het fonds, aangevuld met een eigen bijdrage. Vanuit onze samenwerkingsovereenkomst met de provincie zijn wij als trekker actief in ruim 20 gebieden, waaronder Pannenhoef, Pompveld, Helvoirts Broek, Mortelen-Scheeken, Nuenens Broek en Tongelaar.

Infrastructuur

We hebben onze betrokkenheid bij verschillende infrastructuurprojecten in 2021 voortgezet. Zo zijn de verbreding van de A58 en de N65 voor ons belangrijke projecten. Beide wegen kruisen belangrijke beekdalen, waaronder die van de Beerze en de Reusel. Samen met andere natuurorganisaties zetten we hierbij in op robuuste ontsnippering van de beekdalnatuur. Daarnaast ontstaan bij de voorgenomen aanpak van de A67 mogelijkheden voor ontsnippering tussen de Groote Heide en Gijzenrooi.

Natura 2000 en stikstofbeleid

In Noord-Brabant liggen 21 Natura 2000-gebieden zoals het Pompveld. Hiervan overlappen er tien met de terreinen van Brabants Landschap. Voor deze gebieden zijn beheerplannen opgesteld, waarin staat hoe en wanneer de doelen behaald moeten worden. Daarnaast beschrijven deze plannen hoe we omgaan met activiteiten in en rondom Natura 2000-gebieden, die negatieve effecten hebben op deze doelstellingen.

In het kader van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof is in 2021 een gebiedsgerichte aanpak gestart in en rond de Natura 2000-gebieden. Hierin wordt gewerkt aan een samenhangende aanpak van natuur-, water- en landbouwdoelen. Brabants Landschap is nauw betrokken bij deze aanpak en zet zich in voor maatregelen voor minder stikstofbelasting, een betere waterhuishouding en een optimale inrichting en beheer van de natuur. Rondom onze natuurgebieden zien we daarbij veel kansen voor meer natuur-inclusieve landbouw en aanleg van nieuw bos.

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer is een belangrijke doelstelling van Brabants Landschap. Ons Coördinatiepunt Landschapsbeheer is vaak betrokken bij de uitvoering van dit beheer. Hierdoor is Brabants Landschap nauw betrokken bij de beleidsontwikkelingen op dit gebied zoals het provinciale Beleidskader Landbouw en Voedsel en het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid.

Waterbeleid

Door de droge jaren 2018 t/m 2020 is er extra aandacht voor de verbetering van het grondwaterbeheer. Eind 2021 sloten 13 organisaties, waaronder Brabants Landschap, het Grondwaterconvenant 2021 - 2027. Doel van dit convenant is maatregelen te nemen die het grondwaterbeheer verbeteren, bijvoorbeeld door meer water vast te houden en minder grondwater te gebruiken.

Ruimtelijke ontwikkelingen

Brabants Landschap volgt de ontwikkelingen van de Brabantse Omgevingsvisie en Omgevingsverordening samen met andere natuurorganisaties. We leverden in 2021 inbreng op de volgende onderwerpen van de ontwerp Omgevingsverordening: stiltegebieden, landschapskwaliteit, bescherming van het Natuurnetwerk en plaatsingsmogelijkheden van windturbines.

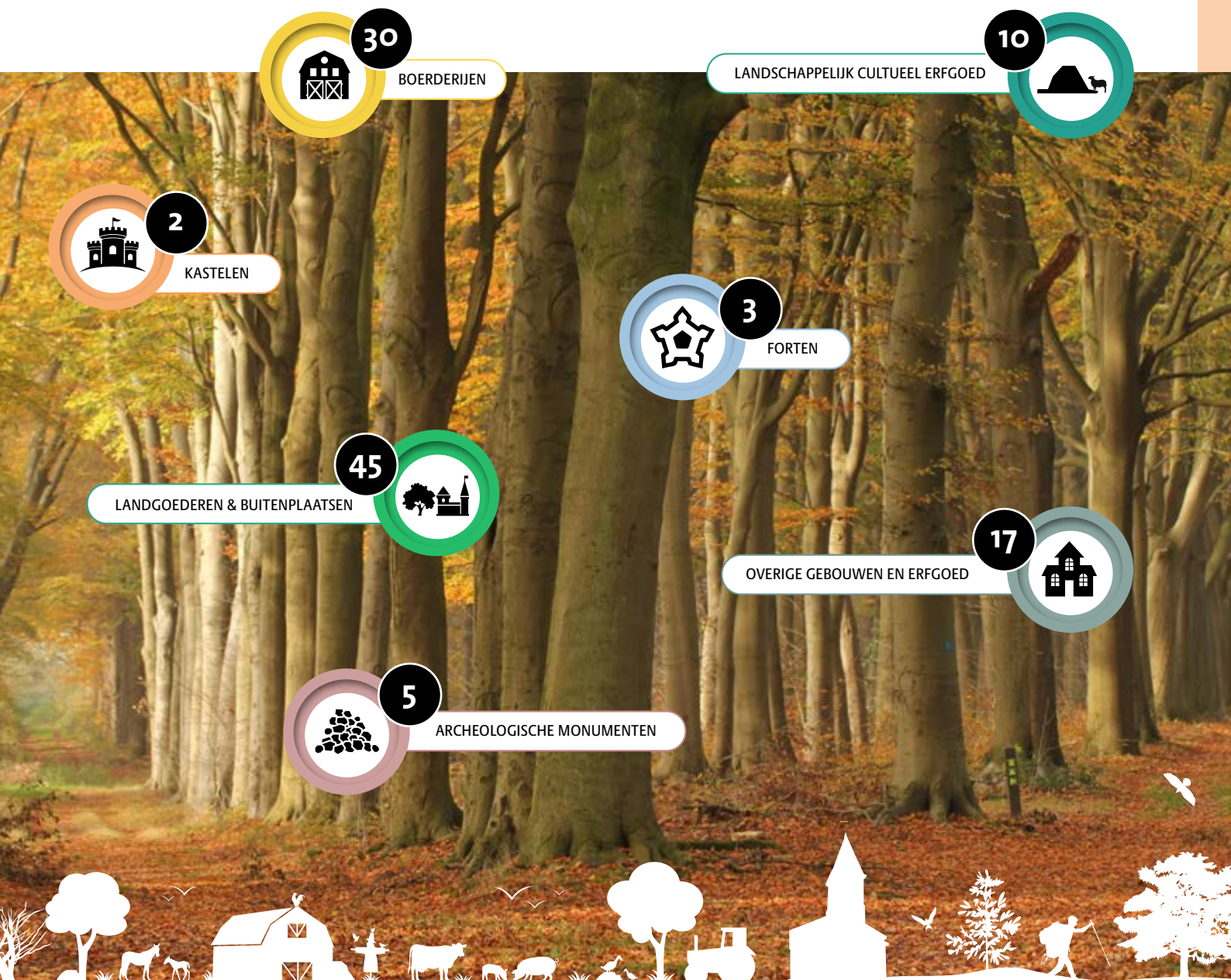
Van Gogh Nationaal Park

Sinds 2016 werken in het gebied tussen de steden Den Bosch, Eindhoven, Tilburg en Breda meer dan 50 partijen samen aan de totstandkoming van het Van Gogh Nationaal Park. In dit kader werd in 2021 binnen het project Brabants Bodem gestart met de Brabantse Biodiversiteitsmonitor. Hierbij krijgen meer dan 200 melkveehouders een beloning voor de verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Brabants Landschap is nauw betrokken bij de uitvoering van dit project.

Erfgoed

Erfgoed en gebouwen van Brabants Landschap in 2021

Beheer erfgoed

Brabants Landschap heeft op 206 adressen in totaal 490 opstallen in eigendom.

Dit vergt het nodige onderhoud. In 2021 vond bij 42 gebouwen regulier onderhoud plaats zoals schilderwerk, kleine herstellingen en onderhoud aan installaties. Ook was op een aantal plekken groot onderhoud nodig. Zo herstelden we in 2021 onder andere de rieten kap van een boerderij bij Kasteel Heeswijk, restaureerden we de historische brug op Landgoed de Groote Slink en voerden we onderhoudswerkzaamheden uit bij enkele remises van Fort Altena. Voor het onderhoud aan de meeste Rijksmonumenten is het mogelijk een bijdrage te krijgen vanuit de regeling Subsidie Instandhouding Monumenten (SIM).

Ook bij onze beschermde buitenplaatsen is jaarlijks periodiek onderhoud nodig. Hier snoeien we lanen, schonen we water partijen en maaien we gazons. Het meest intensief is het beheer van Landgoed Mattemburgh. Met name de kweek van eenjarigen voor het Fürst Pückler-bed en het beheer en onderhoud van de kuipplantencollectie is veel werk. Dit beheer is na de bouw van de nieuwe orangerie en de verbetering van de watervoorziening een paar jaar geleden wel een stuk efficiënter geworden.

Erfgoedprojecten

Hulterberg

Op landgoed De Oude Hondenberg ligt onze gloednieuwe vakantiewoning Hulterberg. Deze voormalige boswachterswoning voorzagen we in 2021 van alle gemakken voor een fijne vakantie. Ook maakten we de woning energieneutraal met volledige isolatie, een warmtepomp en zonnepanelen. Het volledig houten bijgebouw bij de woning werd gebouwd door vrijwilligers. Onder de overkapping is het heerlijk vertoeven. Van hieruit kijk je uit over de natte schraallanden en geniet je van vogels als de appelvink, koekoek en zwarte specht.

Toren Groot Duijfhuis

In Liempde ligt het middeleeuwse boerderij complex het Groot Duijfhuis. Een van de meest in het oog springende gebouwen bij dit complex is de duiventoren. Deze toren in de boomgaard van de boerderij had vroeger twee belangrijke functies: het winnen van (kostbare) duivenmest en de productie van duivenvlees om te eten. In 2021 restaureerden we de toren. Hierbij herstelden we het voeg- en metselwerk en de houten kapconstructie en maakten we het leien dak schoon.

Werkschuur Riels Hoefke

Bij het Riels Hoefke was de ruimte voor groepen gedeeld en had het beheerteam behoefte aan een goede kantoorruimte. Daarom verbouwden we het voormalige stalgedeelte van de beheerderswoning. Hierbij maakten we op de begane grond een ontvangst- en kantoorruimte en op de verdieping een ruimte voor bijeenkomsten en presentaties. Ook dit gebouw verduurzaamden we door het te voorzien van isolatie, zonnepanelen en een warmtepomp.

Varkensstal Heeze

Aan de Boschlaan in Heeze staan diverse Rijksmonumentale boerderijen en bijgebouwen. Een van deze bijgebouwen, een vroeg 19^e-eeuwse varkensstal, was al een tijd in een slechtere staat. In 2021 vervingen we de houten deuren, dakpannen, panlatten en het voeg- en metselwerk. Zo kan dit gebouw er weer jaren tegen.

Houtdroogloods

Bij het onderdeel bosbeheer noemden we de nieuwe houtdroogloods op Landgoed Haanwijk al. Deze loods bouwden we helemaal met hout uit eigen bossen. Het hout dat we oogsten uit onze duurzaam beheerde bossen kan in deze loods op een natuurlijke wijze drogen. Dit hout gebruiken we voor restauratieprojecten bij onze gebouwen.

Haanwijk

In het kader van de reconstructie van de historische tuinen van Haanwijk, zijn we een samenwerking aangegaan met Tuinderij De Scheve Schup. Deze tuinderij teelt kleinschalig biologische groenten en bloemen en houdt eigen bijenvolken, kippen en varkens. Op de nieuwe locatie op Haanwijk worden daar in een later stadium mogelijk nog koeien en schapen aan toegevoegd. Samen met een aantal specialisten op het gebied van historische moestuinen hebben we een ontwerp gemaakt, dat past bij de historische context. De tuin wordt een (h)eerlijke plek voor kleinschalige biologische teelt en biedt voor jong en oud plek om te leren, te werken en te ontspannen. Voor vrijwilligers en studenten, maar ook voor mensen met een beperking of met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Beleid en samenwerking

Rondom ons erfgoed werken we met veel partijen samen. Zo hebben we voor vergunningen vaak te maken met gemeenten en rondom beleid en financiën met de provincie. Sinds we een POM (Professionele Organisatie voor Monumentenbehoud) organisatie zijn, werken we ook nauwer samen met het Rijk. Hierbij hebben we regelmatig contact met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, die adviseert, subsidies verleent en toezicht houdt op monumenten zoals Huize Haanwijk.

Onze kennis over bijvoorbeeld verduurzaming van erfgoed delen we met andere POM-organisaties, collega terreinbeheerders, Monumentenwacht Noord-Brabant en de Nationale Monumentenorganisatie (NMo). Monumentenwacht Noord-Brabant voert de periodieke inspecties van onze monumenten voor ons uit. De NMo is een vereniging van monumentenbezitters en -beheerders, die onderling samenwerken en met elkaar kennis en deskundigheid delen over monumentenzorg.

Verder werken we samen met Stichting de Brabantse Boerderij. Een stichting, die zich inzet voor het behoud van cultuurhistorisch waardevolle boerderijen in Noord-Brabant en hun omgeving. Het erf, de bijgebouwen, het landschap en het agrarisch erfgoed zoals de Looz Corswarem Hoeve op Landgoed Heeswijk.

Sinds eind 2021 werken we ook samen met BOEI, een landelijke organisatie die zich bezighoudt met herbestemming van erfgoed. Samen werken we onder andere aan projectvoorstellen voor een geschikte invulling van Villa Mattemburgh en het vrijgekomen boerderij-ensemble op Landgoed Wargashuysse.

Landschapsbeheer

Inleiding

Het Coördinatiepunt Landschapsbeheer (kortweg Coördinatiepunt) is een onderdeel van Brabants Landschap, dat zich richt op de instandhouding en verhoging van de natuur- en landschapskwaliteiten in het agrarische gebied. Het Coördinatiepunt werkt aan projecten op het gebied van natuur- en landschapsbeheer, soortenbescherming en vrijwilligersondersteuning in het agrarisch cultuurlandschap. Hierbij zoeken we nadrukkelijk de samenwerking op met andere organisaties zoals provincie, gemeenten, ZLTO, BPG, waterschappen, ANV's, Collectieven en lokale natuurverenigingen.

Het grootste deel van de werkzaamheden van het Coördinatiepunt voeren we uit vanuit een projectovereenkomst met de provincie Noord-Brabant. Hierbij gaat het om de uitvoering van een deel van het provinciaal beleid voor natuur- en landschapsbeheer buiten het Natuurnetwerk. Eind 2021 ontvingen we voor deze werkzaamheden, die we uitvoeren voor de provincie, een nieuwe overeenkomst voor de periode 2022 t/m 2025.

Een deel van de projecten van het Coördinatiepunt financieren we vanuit andere bronnen, zoals de Nationale Postcode Loterij en Interreg. Onze inzet bij het Agrarisch Natuur- en Landschapsbeheer (ANLB) verloopt in opdracht van de Collectieven via Stichting ZeeBra.

Uitvoering groene regelingen

Het Coördinatiepunt geeft advies over de mogelijkheden om het landschap mooier te maken en de biodiversiteit te vergroten. Vaak zijn hiervoor subsidiemogelijkheden vanuit de provinciale regelingen.

De Stimuleringsregeling Landschap (StiLa) geeft grondeigenaren een vergoeding voor de aanleg van nieuwe landschapselementen en het goed beheer van bestaande landschapselementen. Binnen deze regeling verdubbelt de provincie elke euro, die een gemeente of waterschap beschikbaar stelt hiervoor. Na de start met de vernieuwde regeling in 2020, stapten in 2021 nog 17 nieuwe gemeenten in. Hiermee doen nu 50 van de 56 gemeenten in Brabant mee. Dit maakt het werken aan een mooier landschap met houtsingels, akkerranden, poelen en boerenlandwandelpaden in bijna heel de provincie mogelijk!

In West-Brabant werken bijna 40 organisaties samen aan projecten voor wilde bijen en andere bestuivers. Het Coördinatiepunt adviseert en ondersteunt hierbij. Vanaf 2021 voeren dertien gemeenten en Waterschap Brabantse Delta het maaibeheer van bermen nu bij-vriendelijk uit. Een grote stap, met een zeer positieve bijdrage aan de biodiversiteit!

Vrijwilligers

Het Coördinatiepunt ondersteunt vrijwilligers(groepen), die zich inzetten voor het beheer van landschapselementen en de uitvoering van natuurprojecten.

Vanuit het project Plan Boom deelden we in Brabant in totaal 40.000 bomen uit aan 55 beplantingsprojecten van 35 vrijwilligersgroepen. Doel is meer bomen in Brabant. Zo maken we het landschap weer mooier en dragen we bij aan CO₂-vastlegging. Gedeputeerde Hagar Roijackers, Femke Dingemans (BMF), Renske Visscher (IVN) en onze directeur Joris Hogenboom traptten het plantseizoen eind november af in Sint-Michielsgestel.

In 2021 sloot Brabants Landschap zich aan bij het landelijke Groen Traineeship en begeleidden we twaalf groene trainees. Groene trainees zijn jongeren tussen de 18 en 27 jaar, die enkele maanden een dag in de week meewerken in een groen project. Zij hielpen ons in 2021 bij het uitdragen van het verhaal van onze vrijwilligers. Vrijwilligers doen enorm veel, maar dit blijft bij het grote publiek vaak buiten beeld. De jongeren zochten vrijwilligersgroepen op, maakten filmpjes van hun werkzaamheden en gaven aanbevelingen hoe vrijwilligersgroepen jongeren beter kunnen betrekken bij hun werkzaamheden.

Soortenbescherming

Het Coördinatiepunt werkt aan de bescherming van kenmerkende soorten van het agrarisch gebied zoals weide- en akkervogels, steen- en kerkuilen, zwaluwen, amfibieën, wilde bijen, kleine zoogdieren en akkerflora. Samenwerking met vrijwilligersgroepen is hierbij cruciaal.

In de belangrijke akkervogelkerngebieden

Ondanks de coronabeperkingen deden veel vrijwilligers in 2021 aan weidevogelbescherming. De effecten van de afgelopen droge jaren zijn op de zandgronden helaas duidelijk te zien in een dalend aantal legsels. Er is echter ook goed nieuws. Op de kleigronden is er juist sprake van een toename van het aantal legsels. En met gerichte maatregelen om het biotoop te verbeteren en predatie te beperken, haalden we in 2021 hoge uitkomstpercentages. Onderling contact speelt een grote rol in het beschermingswerk. Daarom waren we blij dat we in oktober weer een Brabantbrede coördinatorenbijeenkomst konden organiseren om bij te praten en ervaringen uit te wisselen.

ken we hard aan biotoopverbetering. In Oude Doorn in West-Brabant leidt de grote inzet en betrokkenheid van grondeigenaren en vrijwilligers hierbij tot prachtige resultaten! In dit gebied voeren we vanuit het PARTRIDGE-project veel maatregelen uit om de biodiversiteit te verbeteren. Een van deze maatregelen is het aanplanten van heggen. Bij deze heggen is het beheer erg belangrijk. Daarom organiseren we een demomiddag heggenbeheer voor grondeigenaren. Tijdens deze middag toonden we de verschillende methoden van handmatig en machinaal beheer.

Zandwegen

Zandwegen in het agrarisch gebied hebben vaak een hoge cultuurhistorische, landschappelijke en recreatieve waarde. Maar is er ook sprake van een hoge ecologische waarde? Om deze vraag te beantwoorden, lieten we onderzoek uitvoeren naar wilde bijen, dagvlinders, sprinkhanen en vogels langs zandwegen. Dit onderzoek maakte duidelijk dat zandwegen en hun bermen veel soortenrijker zijn dan vergelijkbare verharde wegen. Zo komen er langs zandwegen ruim 48% meer soorten voor en zijn de aantallen per soort ook hoger. Ook zeldzame en bedreigde soorten vind je juist duidelijk vaker langs zandwegen. Dit zijn belangrijke resultaten om de bescherming en het beheer van zandwegen goed onder de aandacht te brengen!

Communicatie

Betrokkenheid en draagvlak

Onder de noemer 'beschermers van Brabants Landschap' steunen jaarlijks ruim 30.000 Brabanders onze natuur dichtbij huis. Dit maakt het draagvlak voor ons werk goed zichtbaar. En dit is onmisbaar! Ons werk zouden we niet kunnen doen zonder een flinke betalende achterban. Met 1.002 zaten we in 2021 ruim boven de 800 aanmeldingen die we gemiddeld spontaan binnenkrijgen per jaar.

Daarnaast is sinds de uitbraak van de coronapandemie het aantal afmeldingen van beschermers flink gedaald.

Dat het totaal aantal beschermers ondanks deze positieve signalen toch iets afnam ten opzichte van 2020 komt omdat we in 2021 geen grote wervingscampagne hebben gedaan.

Tabel met aantal beschermers in de periode 2017 - 2021

	2017	2018	2019	2020	2021
Januari	29.975	30.467	30.125	29.946	30.983
Aanmeldingen	2.158	1.615	1.504	2.510	1.002
Afmeldingen	1.666	1.957	1.683	1.473	1.289
Eindtotaal	30.467	30.125	29.946	30.983	30.696

Beschermers uitingen

Beschermers van Brabants Landschap krijgen vier keer per jaar het magazine 'Brabants Landschap' thuis gestuurd. Een magazine vol informatie en verhalen over de geschiedenis van het landschap, flora en fauna, de toestand van het klimaat en de natuur, verhalen van collega's en vrijwilligers uit het veld en artikelen over onze projecten. Bij het magazine zitten ook een jeugdbijlage, wandelroute en excursieprogramma.

Magazine

In 2021 stond het lentenummer van ons magazine in het teken van het vertrek van onze voormalige directeur Jan Baan. In de zomer maakte de lezer kennis met onze nieuwe directeur Joris Hogenboom en kwamen onze jonge, groene trainees aan het woord. De herfsteditie was een themanummer over bos, waarin nut en noodzaak van goed bosbeheer centraal stonden. Het winternummer was zoals wel vaker beschouwend, met onder andere interviews met Jan Terlouw en Eefke van de Wouw over de mondiale toestand van de natuur en de gevolgen daarvan in Brabant.

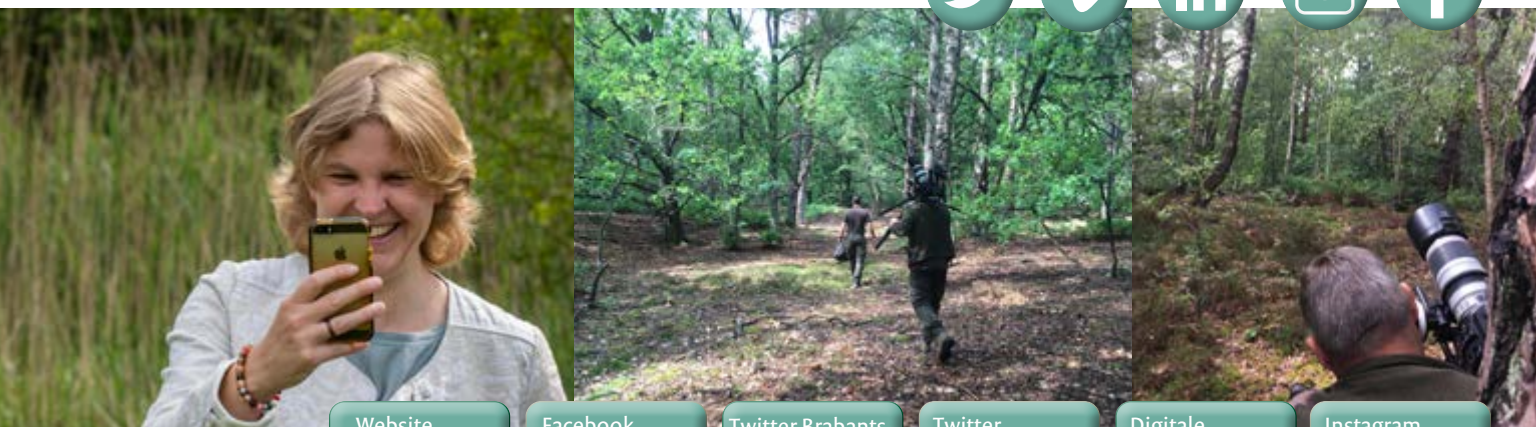
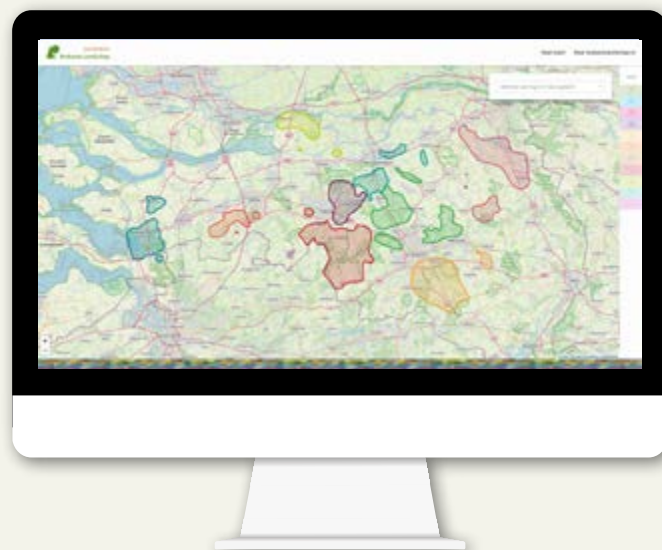
Jeugdbijlage

Met onze speciale jeugdbijlage bij het magazine proberen we ook basisschoolkinderen te bereiken. In deze bijlage stonden in 2021 velduilen, tuinslakken, konijnen en wintergasten centraal. IVN's en leerkrachten in het basisonderwijs gebruiken deze jeugdbijlage ook vaak tijdens de les.

Natuur in beeld via media

Niet alleen buitenshuis laten we de inwoners van Brabant genieten van de natuur. We brengen 'buiten' ook 'binnen' in de huiskamers. Met natuurfilms en -programma's op Omroep Brabant, columns van onze beheerders in de regionale dagbladen en bijzondere natuur- en cultuurgerelateerde artikelen in het Brabantse magazine Brabeau.

En natuurlijk ook met onze eigen communicatiemiddelen zoals ons magazine, een aantrekkelijke website met een interactieve 'ontdek de natuur' kaart van Brabant en onze social media kanalen, waar we direct uit het veld verslag doen over ons dagelijks werk.

	Website	Facebook	Twitter Brabants Landschap	Twitter boswachters	Digitale nieuwsbrief	Instagram
2017	180.000	5.500	3.000	10.000	9.000	
2018	175.000	6.600	3.600	12.000	10.000	
2019	170.000	7.200	4.000	13.000	10.000	
2020	180.000	7.600	4.550	19.000	12.000	1.213
2021	181.162	8.268	4.950	22.843	12.253	2.151

Op Pad met Roel ...

Na de eerste succesvolle reeks van ons programma Op Pad op Omroep Brabant in 2020, kwam er in 2021 een vervolg met maar liefst 20 nieuwe afleveringen van zes minuten. Tijdens deze afleveringen neemt Roel Diepstraten kijkers mee naar buiten en maak je kennis met wandelroutes en bijzondere erfgoedlocaties in onze natuurgebieden.

... en Natuurstreken met Jochem

Ook ging Jochem Sloothaak, soortenbeschermers bij Brabants Landschap, er weer op uit met de cameraman van Oisterwijk in Beeld. In het programma Natuurstreken met Jochem zetten ze samen met een leuke kwinkslag het werk van landschapsbeheer in de schijnwerpers.

Film Landschapsbeheer

In het najaar van 2021 ging de film Landschapsbeheer 'Samenwerken voor een natuurrijk Brabant' in première. Deze film maakten we in het kader van het 40-jarig bestaan van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer bij Brabants Landschap.

'Er is een groeiend besef dat we allemaal beter worden van natuur-inclusieve landbouw. Keuzes van de politiek, banken, de inkoopketen en consumenten hebben er in het verleden toe geleid dat boeren steeds intensiever moesten gaan werken. We komen nu tot het inzicht dat daarmee veel verloren is gegaan. Het roer moet om. Deze film laat zien dat het vertrouwen en optimisme er is.' Dit waren serieuze woorden van onze directeur Joris Hogenboom aan de 150 aanwezigen bij de première van de film. Vanwege de coronapandemie zijn de vertoningen in de filmhuizen uitgesteld naar 2022.

Excursies, activiteiten, infopunten en buitenlokalen

Ondanks alle coronabeperkingen kon er in 2021 in onze gebieden toch ook veel wel. Aan de Open Monumentendag in september deden zes locaties van Brabants Landschap mee. En in de Week van het Landschap tijdens de herfstvakantie organiseerde bijna elk infopunt een doe-activiteit. Ook de edelhertenexcursies in het 'burl' seizoen konden gelukkig doorgaan. Waar het kon, organiseerden we samen met onze vrijwilligers – binnen de mogelijkheden – toch tal van activiteiten. We zijn er trots op dat de meeste vrijwilligers in en rondom onze infopunten nog actief zijn en dat ze hun motivatie om mensen op een bijzondere manier te laten kennismaken met de natuur tijdens de coronapandemie niet zijn kwijtgeraakt.

Hieronder ziet u een impressie van een aantal activiteiten in 2021.

Ijspret op waterberging Andelsch Broek

De natuur heeft veel verrassingen in petto. Wat was het bijvoorbeeld fijn om in februari een aantal dagen te genieten van het prachtige ijs- en sneeuwlandschap in Brabant! Tijdens deze dagen werd er volop geschaatst op de vele vennen in onze provincie. Het mag niet overal, maar voor die paar dagen gedogen we het als goede gastheer meestal wel. Helaas gedraagt niet iedereen in onze gebieden zich als gast en moeten we achteraf vaak nog dagenlang zwerfvuil opruimen. Maar gelukkig zien we wel steeds meer dat mensen elkaar daarop aanspreken. Het mocht in ieder geval de (ijs)pret niet drukken. Bijvoorbeeld hier in de achtertuin van onze beheerder Bart Pörtzgen in het Pompveld, waar de nieuw aangelegde waterberging Andelsch Broek een paar dagen fungeerde als lokale natuurijsbaan.

Open dag bij het Greveschutsven

Bij grootschalige natuurprojecten vinden we het belangrijk om bewoners mee te nemen in onze plannen en ze te laten zien hoe nieuwe natuur zich vaak in rap tempo ontwikkelt. Zo ook bij het natuurherstelproject Greveschutsven. Vanwege de coronamaatregelen konden we niet meer dan 100 mensen toelaten tijdens de open dag bij dit project. Daardoor zaten de excursies al snel vol. Een teken dat er veel interesse is voor dit project! In groepjes van 15 personen liepen de deelnemers een route van 2,6 kilometer. Onderweg kwamen ze langs posten, waar boswachters, de projectleider en Royal Haskoning DHV een toelichting gaven op hun werk. Daarnaast lieten vrijwilligers van Brabants Landschap zien hoe het gaat met de natuur in het opgeschoonde Greveschutsven.

Wandelaars kunnen het gebied nu ook zelfstandig ontdekken via de nieuwe wandelroute van 3,5 km, die start vanuit de Hut van Mie Pils in Waalre. Deze route komt onder andere langs een uitkijkheuvel, van waaruit je goed zicht hebt op de nieuw aangelegde oeverwaluwand.

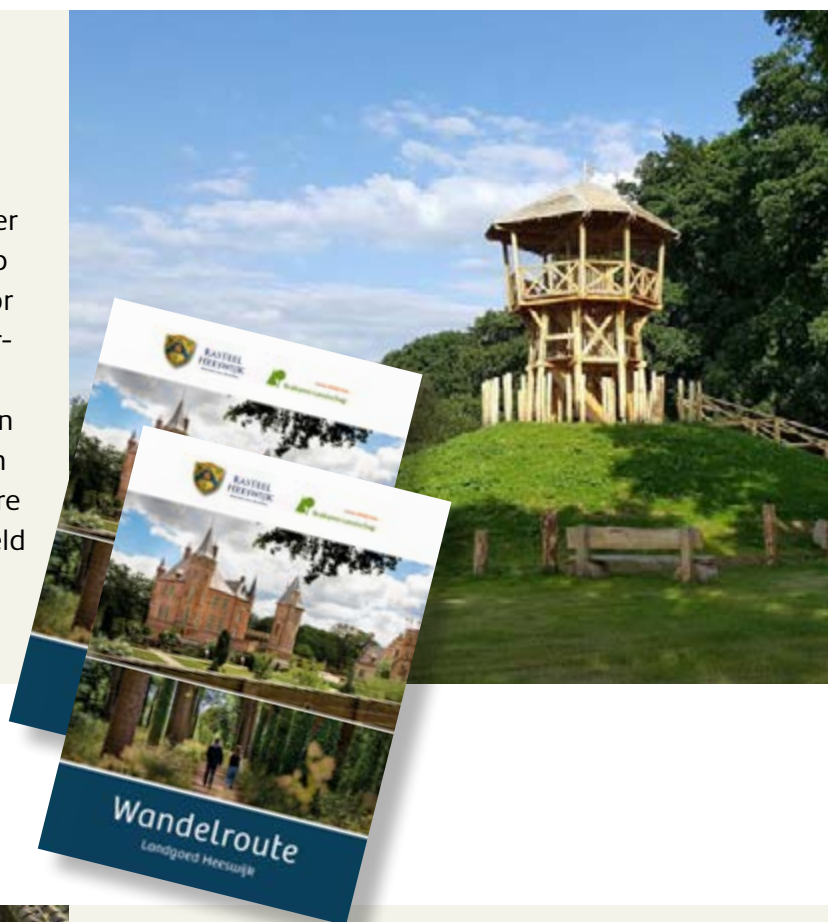
Oeverloostheater op Keent

Natuurbeleving via kunst en cultuur geeft een andere dimensie en kijk op het landschap. Daarom faciliteren we lokale kunstenaars en artiesten, die hun inspiratie opdoen op een bepaalde plek in onze gebieden, om ons door andere ogen de natuur te laten beleven. In dit kader vond in september in samenwerking met Stichting Oss Cultureel het tweejaarlijks evenement 'Oeverloos Theaterroute' op Keent plaats. Tijdens dit evenement legden zo'n 1.200 bezoekers verdeeld over vier dagen een ruim 1,5 uur durende route door Keent af. In groepjes van 60 personen volgden ze het Balgoyse meisje Lot, dat door de verschillende scènes op zoek ging naar verhalen over haar Keentse vader. De voorstelling werd door meer dan 90 spelers, dansers, musici en kunstenaars uitgebeeld. En vele vrijwilligers hielpen met het decor, de kostuums en de organisatie.

Pocketgids Landgoedwandeling Heeswijk

Nieuw in onze routelijn is een handzame pocketgids met een wandeling over Landgoed Heeswijk. Tijdens deze wandeling kom je meer te weten over de geschiedenis van het erfgoed en het landschap op dit landgoed en over de planten en dieren door de seizoenen heen. De pocketgids is voor beschermers gratis verkrijgbaar bij Natuurpoort Kasteel Heeswijk, waar de route ook aangeboden wordt in combinatie met een leuk picknickarrangement. In 2022 komen er ook pocketgidsen voor onze andere landgoederen met een infopunt, zoals bijvoorbeeld Tongelaar.

Buitenlokalen

Vanuit onze buitenlokalen faciliteren we letterlijk een 'buitenlokaal' voor basisscholen. Binnen is ruimte om lessen voor te bereiden of na afloop de les uit te werken en buiten is de mogelijkheid om het thema van de buitenles in de praktijk te brengen. Door de coronapandemie konden helaas niet alle buitenlesprogramma's doorgaan. Net zoals bij de infopunten sprongen de buitenlokalen daar flexibel mee om. Waar het kon, gingen activiteiten zoals de kindermiddagen op De Kraaijenberg en het educatie-aanbod op het Natuurpodium door. Ook de klassendagen voor 18 groepen 7 en 8, die het educatiepark op Fort Giessen organiseerde in het kader van de Open Monumentendag, konden gelukkig doorgaan.

Recreatief educatief programma...

Ook vanuit onze infopunten bieden we een recreatief, educatief programma aan. Bij elk infopunt is wel een avontuurlijke leerroute te vinden, die ook te beleven is als het infopunt niet open is. In 2021 troffen we voorbereidingen voor een nieuwe educatieve struinroute op Keent en investeerden we in nieuwe Vossenstrekenroutes op Keent en de Pan-nenhoef. Deze routes worden in de lente van 2022 online gelanceerd.

En ook tijdens de Week van het Landschap bieden we door heel Brabant leuke educatieve kinderactiviteiten aan! Zo konden kinderen tijdens deze week in 2021 onder andere deelnemen aan een Natuurfeestje op Kasteel Tongelaar, een knusse knutselmiddag op het Groot Duijfhuis en een workshop pompoen uithollen bij Tuinderij de Scheve Schup op Landgoed Haanwijk.

Kraamkamer voor de natuur

Een voorbeeld van een communicatiecampagne om het gedrag van bezoekers in onze gebieden te beïnvloeden, is de actie 'Kraamkamer voor de natuur'. Met deze gezamenlijke actie van onze koepelorganisatie LandschappenNL, Goois Natuurreservaat, Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer verwelkomden we bezoekers in onze natuurgebieden tijdens het voorjaar met de slogan 'Welkom in de kraamkamer van Moeder Natuur'. Doel van deze actie was het aantal verstoringen tijdens het broedseizoen te verminderen. Wie op kraamvisite gaat, weet immers dat rust, hygiëne en een beetje afstand belangrijk zijn voor het welzijn van moeder, vader en kind(eren). Deze actie zetten we ook in 2022 weer in.

Ode aan de Hollandse Waterlinies

In 2021 kreeg de Nieuwe Hollandse Waterlinie de Werelderfgoedstatus. Deze aanwijzing tot UNESCO Werelderfgoed is een bijzondere erkenning. De Nieuwe Hollandse Waterlinie gaat nu samen met de Stelling van Amsterdam verder onder de naam Hollandse Waterlinies. Onze forten Altena, Giessen en Bakkerskil vormen het zuidelijk deel van deze linies en daar zijn we trots op!

HOLLANDSE
WATERLINIES
UNESCO WERELDERFGOED

In veel landschappen is de eeuwenoude verbinding tussen mens en natuur goed zichtbaar. De Hollandse Waterlinies vormen zo'n landschap. Zij vertellen de bijzondere geschiedenis van de militaire verdediging van ons land met het water als bondgenoot.

Vanuit dit oogpunt maakten de Hollandse Waterlinies in 2021 dan ook onderdeel uit van het landelijk themajaar van het NBTC 'Ode aan het Landschap'.

In het kader van dit themajaar reisde het pop-up restaurant 'Sterk Water' langs Fort Giessen. Op deze bijzonder buitenlocatie konden jong en oud in juli ruim twee weken genieten van culinaire streekgerechten. Speciaal voor gezinnen werd hier ook de Sterk Water picknick geïntroduceerd. Hierbij gingen kinderen zelf op zoek naar bijvoorbeeld kruiden voor hun kruidenboter. Naast deze culinaire activiteiten konden bezoekers ook mee op fortensafari, waarbij ze onder begeleiding van onze boswachter per kano de waterrijke natuur rondom Fort Bakkerskil verkenden. Deze activiteiten waren zo succesvol, dat ze in 2022 een vervolg krijgen.

A close-up photograph of a red squirrel with a nut in its mouth, sitting on a mossy surface. The squirrel has reddish-brown fur and a white underbelly. The background is a soft, out-of-focus grey.

2

Organisatie & Bestuur

Bestuur

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur, bestaande uit een Algemeen Bestuur en een Hoofdbestuur, en een directie.

Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid, het nemen van besluiten over grondtransacties, het vaststellen van de Meerjarenraming en het financiële beheer.

Het Hoofdbestuur kwam in 2021 zes keer bijeen, waarvan drie keer online vanwege de coronamaatregelen. Er werden 30 grondtransacties ter goedkeuring voorgelegd aan het Hoofdbestuur. Overige belangrijke agendapunten waren de directiewisseling, Brabants Bodem, Van Gogh Nationaal Park i.o., de Gebiedsgerichte Aanpak stikstof en water, de Bossenstrategie, het voorbereiden van het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026, het integriteitsbeleid en de toekenningen van de Brabants Landschap-penning.

Het Algemeen Bestuur bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen. De leden beschikken over belangrijke bevoegdheden, waaronder de benoeming van de leden van het Hoofdbestuur, het benoemen van de voorzitter in functie en het vaststellen van het (financiële) jaarverslag, de begroting en het beleid op hoofdlijnen. Ook hebben de leden een adviserende rol en een signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie.

In 2021 zijn er twee bijeenkomsten geweest voor het Algemeen Bestuur:

26 mei 2021: de voorjaarsvergadering

21 oktober 2021: de themabijeenkomst met betrekking tot de voorbereiding van het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026

Voorjaarsvergadering 26 mei 2021

Vanwege de coronamaatregelen werd de vergadering op 26 mei online gehouden. In deze vergadering nam Jan Baan als directeur afscheid van het Algemeen Bestuur. Zijn opvolger Joris Hogenboom nam voor de eerste keer deel.

Aan de beurt voor periodiek aftreden volgens rooster waren:

Th.A.M. Beckers te Tilburg

C.A.M. Collart te Leende

C.J.F.M. Corsten-Hulsmans te Breda

W.N. van den Dries te Helvoirt

M.A.T. van der Els te Grave

R. Gaymans te Made

E.H.J.M. de Groot te Uden

A. van Halem te Eindhoven

R.H. Loudon te Valkenswaard

S. Middelkamp te Berlicum (HB-lid)

P.H.M. van Poppel te Vught

E.A. Thorissen te Eindhoven

A.R. Wolters te Tilburg

P. van Poppel, R.H. Loudon, R. Gaymans en M. van der Els stelden zich niet beschikbaar voor herbenoeming. Vanwege het strakke tijdschema van de vergadering op 26 mei werd in de vergadering van 21 oktober 2021 aandacht besteed aan hun afscheid. De vergadering ging akkoord met de herbenoeming van de overige afgetreden leden van het Algemeen Bestuur en het Hoofdbestuurslid S. Middelkamp.

Verzoek verlenging termijn F. Petter, secretaris

De zittingstermijn van F. Petter liep ten einde. De vergadering verleende toestemming om zijn zittingstermijn met een jaar te verlengen; dit in overeenstemming met artikel 4 lid 4 van de statuten van de stichting.

Kandidaat-leden Algemeen Bestuur

Op voordracht van het Hoofdbestuur werden twee kandidaat-leden voorgedragen en benoemd tot lid van het Algemeen Bestuur:

- F.L.H. Alkemade, woonachtig in St. Oederode. Hij was tot september 2021 bijna zes

jaar Rijksbouwmeester en is schrijver van het boek 'De Toekomst van Nederland'. Van beroep is hij architect en stedenbouwkundige. Hij heeft meerdere studies voor BrabantStad verricht met wateropgave als leidend motief.

- J. Post, woonachtig op de Wielewaal in Eindhoven. Hij is bestuurslid van Van Gogh Nationaal Park i.o. en voormalig vicevoorzitter van het Prins Bernard Cultuurfonds. Hij is econoom en was directievoorzitter van Philips Nederland. Niet alleen voor cultuur, maar ook voor natuur en natuurbescherming heeft hij grote belangstelling.

Mutaties Hoofdbestuur

Aftreden penningmeester

Vanwege zijn benoeming tot voorzitter van het bestuur van BPG/Vereniging Landelijk Brabant trad M. van Bouwdijk Bastiaanse terug als penningmeester en als lid van het Hoofdbestuur en Algemeen Bestuur. De voorzitter bedankte M. van Bouwdijk voor zijn grote inzet voor Brabants Landschap.

Voordracht kandidaat-lid Hoofdbestuur

Vanwege het terugtreden van de penningmeester was er een vacature ontstaan in het Hoofdbestuur. Als kandidaat werd door het Hoofdbestuur G.J. van Nuland voorgedragen. Hij is sinds 2000 lid van het Algemeen Bestuur. Tot voor kort was hij directeur van Brabant Water. Vanuit die functie had hij veel contact met Brabants Landschap. Hij is betrokken bij de natuur in Brabant en zeer gemotiveerd om toe te treden tot het Hoofdbestuur. Op voorstel van de voorzitter werd G.J. van Nuland benoemd tot lid van het Hoofdbestuur.

Afscheid directeur Jan Baan

Aan het eind van de vergadering werd stilgestaan bij het afscheid van Jan Baan als directeur. Voorzitter Joseph Vos reikte aan Jan de Brabants Landschap-penning uit vanwege zijn grote inzet voor Brabants Landschap en de natuur in het algemeen. Onder leiding van Jan Baan is Brabants Landschap uitgegroeid tot een organisatie van maatschappelijk belang in de provincie Noord-Brabant. Jan begon in 1979 als districtsbeheerder in Oost-Brabant. Vanaf 1 januari 1987 was hij assistent-rentmeester en op 1 oktober 1994 volgde hij Dolf Gijtenbeek op als directeur. In deze periode van ruim 41 jaar zijn er vele prachtige projecten tot stand gekomen, vaak ook in samenwerking met collega-organisaties. En onder zijn leiding is het natuurterrein van Brabants Landschap gegroeid van 11.300 naar 18.800 hectare.

Joseph Vos, Hans van Daalen en Simon Middelkamp boden Jan namens het bestuur een kunstwerk aan in de vorm van een meidoornstruik. Omdat het kunstwerk nog niet gereed was, werd het aangeboden in de vorm van een maquette.

Na de vergadering was er een afscheidsbijeenkomst van Jan Baan voor relaties. Deze kon vanwege COVID slechts in een kleine kring van genodigden live plaatsvinden op Fort Altena, maar velen maakten de bijeenkomst via een livestream mee. Het werd een feestelijk afscheid met speeches van de voorzitter van Brabants Landschap Joseph Vos, de voorzitter van Van Gogh Nationaal Park Yvo Kortmann, de zoons van Jan Baan Ariaan, Wim en Jan en beheerder Mari de Bijl, die sprak namens alle medewerkers van Brabants Landschap. Ook Roel Gaymans (lid Algemeen Bestuur), Bert van Dijk (oud-voorzitter Brabants Landschap) en Frank Houben (ere-voorzitter Brabants Landschap) haalden herinneringen op. Tot slot was er een toespraak van Commissaris van de Koning Ida Adema, die aan Jan de Provinciepenning en het Ereburgerschap van Brabant uitreikte. Hij kreeg deze hoogste onderscheiding van Brabant op grond van zijn bijzondere verdiensten voor natuur en cultuur in de provincie en zijn rol als bruggenbouwer tussen natuur en landbouw.

Themavergadering 21 oktober 2021

In de themavergadering van 21 oktober werd de leden van het Algemeen Bestuur gevraagd inhoudelijk een bijdrage te leveren aan de samenstelling van het Meerjarenbeleidsplan 2022-2026. De adviezen en opmerkingen zijn meegenomen in de samenstelling van het beleidsplan.

In de aansluitende bestuurlijke vergadering werd aandacht besteed aan het afscheid van:

- Roel Gaymans als lid van het Algemeen Bestuur. Hij was sinds 13 juni 1974 lid van het Algemeen Bestuur en daarmee het langstzittende AB-lid op dat moment. De voorzitter bedankte hem voor zijn grote betrokkenheid bij Brabants Landschap en de natuurbescherming in het algemeen. Roel Gaymans bedankte de voorzitter en het bestuur voor het in hem gestelde vertrouwen.
- Maurits van Bouwdijk Bastiaanse als penningmeester en lid van het Algemeen Bestuur vanwege het aanvaarden van het voorzitterschap van BPG Vereniging landelijk Brabant. Hij was sinds 11 juni 2004 lid van het Algemeen Bestuur en sinds 10 juni 2011 lid van het Hoofdbestuur in de functie van penningmeester. Hij heeft deze taak zeer deskundig uitgevoerd en was zeer betrokken bij Brabants Landschap en de natuurbescherming in het algemeen. Zijn verantwoording en de uitleg van de jaarcijfers en begroting aan het Algemeen Bestuur waren altijd zeer duidelijk. De voorzitter bedankte hem voor zijn grote inzet en wenste hem veel succes met zijn voorzitterschap van BPG Vereniging landelijk Brabant. Ook M. van Bouwdijk bedankte de voorzitter en het bestuur voor het in hem gestelde vertrouwen.

Uitreiking Brabants Landschap-penning aan Wim van den Dries

Op 19 mei 2021 werd de 11e Brabants Landschap-penning uitgereikt aan AB-lid Wim van den Dries. Dit gebeurde ter gelegenheid van zijn afscheid als voorzitter van de Redactiecommissie. Wim van den Dries maakte van 1988 tot en met december 2019 deel uit van de redactiecommissie, waarvan de laatste jaren als voorzitter. Sinds 1987 is hij lid van het Algemeen Bestuur en in datzelfde jaar werd hij ook benoemd tot penningmeester. Deze functie vervulde hij tot 1998. Van 1997 tot 2002 was hij vicevoorzitter van Brabants Landschap. Deze functie vervulde hij deels in combinatie met het penningmeesterschap. In juni 2005 nam hij afscheid van het Hoofdbestuur, maar bleef hij nog wel lid van het Algemeen Bestuur.

Organisatieontwikkeling

Meerjarenbeleid

In de zomer van 2021 is gestart met het ontwikkelen van een nieuw meerjarenbeleidsplan. Daarvoor is een serie gesprekken gevoerd met alle groepen van medewerkers en is een beknopte evaluatie uitgevoerd van het vorige beleidsplan. Ook is een verkenning gedaan met het Algemeen Bestuur en zijn een aantal externe stakeholders geïnterviewd. Het beleidsplan zal in de zomer van 2022 worden vastgesteld.

Functiehuis

In vervolg op afspraken in de cao is het functiehuis met alle functieprofielen geactualiseerd. Hiermee hebben alle medewerkers weer een functieprofiel, dat goed aansluit bij hun werkzaamheden.

Functioneringsgesprekken

Met ingang van najaar 2021 worden met alle medewerkers functioneringsgesprekken gevoerd. In de gesprekken wordt teruggekeken op de resultaten van het afgelopen jaar en stilgestaan bij de samenwerking tussen medewerker en leidinggevende. Er worden afspraken gemaakt over de activiteiten in het nieuwe jaar en over persoonlijke ontwikkeling, opleiding en begeleiding, arbeidsomstandigheden en loopbaanontwikkeling.

Erkenning CBF

In 2021 heeft de periodieke, volledige hertoetsing door het CBF – toezichthouder goede doelen – plaatsgevonden. In de toetsing worden de

interne organisatie, het bestuursmodel, werking, inzet en beheer van financiële middelen, doelrealisatie en impact, integriteitsbeleid en relatie en dialoog met belanghebbenden tegen het licht gehouden. Geconstateerd is dat Brabants Landschap nog geen integraal integriteitsbeleid heeft. Daaraan wordt gewerkt en de vaststelling daarvan is voorzien in de eerste helft van 2022. Ook signaleerde het CBF het ontbreken van een actueel meerjarenbeleidsplan. Ook hieraan wordt, zoals hiervoor al aangegeven, gewerkt. Dit in aanmerking nemende heeft het CBF positief besloten over continuering van de Erkenning.

Impact COVID

COVID heeft in 2021 forse invloed gehad op onze werkzaamheden, met name wat betreft de inzet en begeleiding van vrijwilligers en de organisatie van excursies en evenementen. Veel bijeenkomsten werden online georganiseerd. Daarnaast heeft COVID veel impact gehad op onze medewerkers. Gelukkig is niemand van ons personeel ernstig ziek geworden, maar de mentale impact was soms wel groot. Het contact met elkaar werd gemist en het vele thuiswerken was voor een aantal mensen zwaar. Door leidinggeven werd dit zo goed mogelijk begeleid en ook de thuiswerkvoorzieningen zijn snel op peil gebracht. Het deed iedereen goed dat de personeelsbijeenkomst in oktober kon doorgaan, omdat deze precies in een periode viel waarin de maatregelen beperkt waren.

Personeel

Per 31 december 2021 werkten bij Brabants Landschap 60 medewerkers met een vast dienstverband, waaronder 21 parttimers. Van deze medewerkers maakten er zes gebruik van de seniorenregeling, wat inhoudt dat ze een dag per week minder werken met inlevering van 10% salaris, maar met behoud van 100% pensioenopbouw.

Personeelsbeleid

Brabants Landschap heeft een personeelsvertegenwoordiging, die enkele keren per jaar bijeenkomt onder voorzitterschap van de directeur. Vanuit het Hoofdbestuur is een personeelscommissie samengesteld, die het personeelsbeleid volgt en stuurt. Er is een interne en externe klachtenregeling opgesteld. Daarnaast bestaat er een regeling met betrekking tot opleidingsfaciliteiten. Brabants Landschap organiseert bijscholingscursussen op het gebied van arbo, veiligheid en VCA-certificering. Voor het bezoldigingsbeleid van Brabants Landschap verwijzen we naar pagina 81 van het financieel jaarverslag. In 2021 is beleid voor thuiswerken opgesteld. Op basis van deze thuiswerkregeling worden met medewerkers die een deel van de werktijd thuiswerken, afspraken vastgelegd over voorzieningen, vergoedingen, bereikbaarheid, etc.

Personeelsvertegenwoordiging

In 2021 vonden twee overleggen plaats van de personeelsvertegenwoordiging met de directie. Daarin werden onder andere de ontwikkelingen rond COVID besproken en is geadviseerd over het thuiswerkbeleid, het beleid voor functioneringsgesprekken en de procedure bij interne sollicitaties.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim in 2021 bedroeg 3,5%. Dat is lager dan in voorgaande jaren (2020: 4,2%, 2019: 4,1%). In 2021 was geen sprake van langdurige uitval wegens ziekte.

Mutaties in het personeelsbestand

Pensionering/beëindiging dienstverband

- ▶ Rentmeester Erik van Ingen is per 1 januari 2021 gestopt.
- ▶ Directeur Jan Baan is 31 mei 2021 met pensioen gegaan.
- ▶ Beheerder Theo de Mol is 1 mei 2021 met prepensioen gegaan.
- ▶ Terreinmedewerker Ilse Snoeren heeft per 1 juli een functie elders aanvaard.
- ▶ Directiesecretaresse Jolanda van der Sande - van de Ven is 1 september 2021 met prepensioen gegaan.
- ▶ Terreinmedewerker Johan van Doormaal is 1 september 2021 met prepensioen gegaan.
- ▶ Assistent projectmedewerker Ward Klinkenberg is na een jaarcontract per 1 september uit dienst gegaan.

In dienst gekomen

- ▶ Joris Hogenboom, directeur per 15 maart 2021
- ▶ Rob Vriends, projectmedewerker per 1 oktober 2021 met jaarcontract
- ▶ Frank van den Hoven, assistent controller per 1 september 2021 met jaarcontract
- ▶ Thijs Gijtenbeek, terreinmedewerker BBL per 1 september 2021

Nieuwe functie

- ▶ Angela Huijden, directiesecretaresse per 1 september 2021

In vaste dienst gekomen

- ▶ Gijs Looijen, beheerder
- ▶ Linda de Haas, projectmedewerker landschapsbeheer
- ▶ Fien Oost, medewerker soortenbescherming

Jubilea**40 jaar in dienst bij Brabants Landschap**

- ▶ Mari de Bijl, beheerder
- ▶ Huub Burgers, terreinmedewerker
- ▶ Klaas Koopmans, tuinbaas Mattemburgh

Personeelsdag

Op 8 oktober werd de personeelsdag gehouden voor medewerkers en oud-medewerkers. Om de toegestane groepsgrootte niet te overschrijden, was deze dag in 2021 zonder partners. Het programma startte in Fort Altena met een lunch, gevolgd door een excursie door het Pompveld. Na het diner werden de (oud-)medewerkers in het zonnetje gezet, die in 2020 en 2021 een jubileum hadden of met pensioen waren gegaan. Dit omdat de normale vieringen van deze belangrijke momenten niet door konden gaan vanwege de coronamaatregelen.

Fondsenwerving

Richtlijnen voor de jaarverslaglegging

In dit jaarverslag wordt het Reglement CBF-keur en de richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen gevolgd. De implementatie van de Code Wijffels voor Goede Doelen vindt plaats in de CBF-Keur. In de opgestelde verantwoordingsverklaring legt het Algemeen Bestuur verantwoording af over drie algemeen geldende principes:

1. scheiden van uitvoering, besturen en toezicht houden;
2. bevorderen van efficiëntie en doelmatigheid;
3. duidelijkheid over omgang met belanghebbenden.

Deze verantwoordingsverklaring is op 13 juni 2014 door het Algemeen Bestuur vastgesteld.

Stichting Ons Brabants Landschap

De Stichting Ons Brabants Landschap stelt zich ten doel financiële ondersteuning te vinden voor projecten en activiteiten van Brabants Landschap, die buiten de reguliere subsidie-regelingen vallen. De stichting zoekt deze ondersteuning bij bedrijven, instellingen en particulieren.

Donaties, giften en schenkingen

Brabants Landschap ontvangt regelmatig donaties, giften en schenkingen, waaronder nalatenschappen van particulieren. Met deze extra inkomsten zijn we in staat projecten uit te voeren, die normaal niet uitgevoerd zouden kunnen worden.

Nationale Postcode Loterij

Jaarlijks ontvangt Brabants Landschap een aanzienlijke bijdrage van de Nationale Postcode Loterij. In 2021 ontving Brabants Landschap via LandschappenNL een bedrag van in totaal € 1,163 miljoen inclusief de bijdrage van € 202.500 voor het Coördinatiepunt Landschapsbeheer. Brabants Landschap en het Coördinatiepunt besteden de gelden van de Nationale Postcode Loterij aan bijzondere projecten. In veel gevallen worden de gelden ingezet als cofinanciering. Hierdoor komt extra geld beschikbaar om deze projecten te realiseren.

Wij worden gesteund door

Brabants Landschap bedankt AL HAAR BEDRIJFSVRIENDEN

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Samen met onderstaande bedrijven bouwen we aan een toekomstbestendige, duurzame en groene samenleving op de Brabantse Wal en in het Land van Heusden en Altena.

Steun natuur dichtbij
Ons Brabants Landschap

Beheercommissie

De basis voor het reguliere beheer is vastgelegd in de beheerplannen van de terreinen. Deze kennen een looptijd van ongeveer tien jaar. Bij het opstellen en actualiseren van de beheerplannen wordt van diverse bronnen gebruik gemaakt. Het gaat hierbij om monitoringsgegevens, externe ontwikkelingen, nieuw en aangepast beleid etc. Natuurbeheer wordt over het algemeen ingezet voor de lange termijn. In de basis staat continuïteit van beheer dan ook voorop. Dit wil echter niet zeggen dat nieuwe ontwikkelingen of kennis niet moeten worden betrokken bij het actualiseren van de plannen. De beheercommissie is voor ons een belangrijk orgaan om ons scherp te houden bij dergelijke ontwikkelingen. De commissie is breed samengesteld met deskundigen vanuit verschillende vakgebieden.

In 2021 werd de Beheercommissie gevormd door Simon Middelkamp (voorzitter), Karin Albers, Cees Bastmeijer, Emiel Brouwer, Joep Dirkx, Pieck van Hoven, Henk Moller Pillot, Adrie Rombouts, Jos Rijntjes, Joost Vogels, Paul Wolff, Jan Baan (tot 15 april 2021), Joris Hogenboom (vanaf 15 april 2021), Vivian Maas, Ernst-Jan van Haften en Arjen Simons.

De beheercommissie stelde de beheerplannen voor het Pompveld, Keent & Kraaijensbergse Plassen en Nuenens Broek & Ruweeuwsels vast en gaf advies ten behoeve van het opstellen van de beheervisies bos, heide en grasland en de beheernotitie invasieve exoten. Vanwege de coronapandemie vonden in 2021 drie van de vijf bijeenkomsten van de beheercommissie digitaal plaats.

Integriteitsbeleid

Brabants Landschap kent nog geen integriteitsbeleid. Dit is in ontwikkeling en zal in 2022 worden vastgesteld. Onderdeel van dit beleid zijn de invoering van een gedragscode voor medewerkers en vrijwilligers en een integriteitsverklaring voor bestuurders. Binnen de organisatie zijn twee vertrouwenspersonen aangewezen.

In 2022 zal daarnaast een externe vertrouwenspersoon worden aangesteld. Brabants Landschap kent een klachtenregeling voor externen. In het boekjaar 2021 zijn geen integriteitskwesaties geconstateerd of gemeld. Ook zijn er geen klachten gemeld.

Risico paragraaf

COVID

Het jaar 2021 was het tweede jaar, waarin corona een stempel drukte op ons werk. De gevolgen voor de medewerkers en vrijwilligers waren ingrijpend, maar bleven voor Brabants Landschap als organisatie beperkt. Het verlies aan inkomsten bleef beperkt tot lagere inkomsten uit verhuur van horecalocaties, omdat wij de exploitanten tegemoet kwamen met een reductie op de huur. Mede hierdoor hebben deze ondernemers het hoofd boven water kunnen houden. Projecten in natuurterreinen en gebouwen konden worden uitgevoerd zoals gepland. We hebben geen beroep hoeven doen op de NOW-regeling.

Dumping drugsafval Brabantse Wal

In het voorjaar van 2021 werd in één van onze terreinen op de Brabantse Wal een verborgen, gegraven put gevonden, waarin langere tijd drugsafval is geloosd. In overleg met politie, omgevingsdienst en gemeente heeft Brabants Landschap meteen het restant van het drugsafval laten verwijderen door een erkend bedrijf. Vervolgens is in goed overleg met de desbetreffende partijen onderzoek gedaan naar de verontreiniging van de bodem en het grondwater in de directe omgeving. Sanering van de bodem is noodzakelijk. Met aanvullend onderzoek werd de omvang van de vervuiling en de meest geschikte aanpak voor de sanering vastgesteld. Brabants Landschap stelt zich op basis van een juridisch advies op het standpunt dat de provincie de veroorzakers aansprakelijk dient te stellen, en wanneer dit niet mogelijk is, zelf de verantwoordelijkheid dient te nemen voor deze sanering.

Inmiddels heeft de provincie aangegeven de sanering te zullen oppakken.

Klacht bij de Europese Commissie

Naar aanleiding van een klacht, ingediend door enkele particuliere grondbezitters (waaronder Nationaal Park de Hoge Veluwe) over de PNB-regeling, welke klacht volgens de Europese Commissie later zou zijn 'opgevolgd' door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG), oordeelde de Europese Commissie in een besluit d.d. 2 september 2015, dat de Staat de subsidie-regeling weliswaar onterecht niet van tevoren heeft aangemeld bij de Commissie, maar keurde zij de regeling achteraf alsnog goed. Zowel de VGG als de terreinbeherende organisaties (TBO's) hebben – op verschillende gronden – tegen dit besluit van de Europese Commissie beroep ingesteld. De VGG heeft beroep ingesteld omdat zij van mening is dat de formele onderzoeksprocedure had moeten worden geopend. Wij hebben mede beroep aangetekend, omdat de TBO's onder andere – in tegenstelling tot de Europese Commissie – van mening zijn dat natuurbeschermingsorganisaties als Brabants Landschap niet kwalificeren als 'onderneming', en aldus geen sprake is van staatssteun. Voorts is er naar het inzicht van de TBO's evenmin sprake geweest van een 'economisch voordeel', althans niet in de mate die de Europese Commissie lijkt aan te nemen en heeft de PNB-regeling niet geleid tot een vervalsing van de mededinging en/of een beïnvloeding van het interstatelijk handelsverkeer, omdat het alleen gaat over Nederlands natuurbeheer.

Gevolgen/genomen maatregelen

In september 2020 is er een uitspraak geweest van het EU-Hof van Justitie in Luxemburg. In dit arrest zijn de conclusies van het EU-Gerecht uit 2018 in stand gelaten en is geoordeeld dat de Europese Commissie de PNB-regeling middels een verkeerde onderzoeksprocedure heeft beoordeeld, en er zodoende een procedureel gebrek kleefde aan het eerdere besluit van de Europese Commissie uit 2015. Het gevolg van de arresten van het Gerecht en het EU-Hof van Justitie is dat het besluit van de Europese Commissie van 2 september 2015 nietig is. De Europese Commissie zal de PNB-regeling vermoedelijk aan een hernieuwde beoordeling onderwerpen.

Wij wachten de voortgang van dit hernieuwde onderzoek af en zien de uitkomst ervan wederom met vertrouwen tegemoet. In het kader van de PNB-regeling, gelijk de subsidieregelingen vóór de invoering van de PNB regeling in 1993, werden de TBO's belast met de aankoop of verkrijging van gronden ten behoeve van de totstandbrenging van de Nederlandse Ecologische Hoofdstructuur (thans: Natuurnetwerk Nederland) met als uitdrukkelijk doel de verworven gronden planmatig te transformeren en daarmee ook financieel af te waarderen tot natuurterrein, om deze eeuwigdurend als natuur te beheren en te behouden, alsmede open te stellen. De waarde van deze terreinen is in beginsel nihil, omdat

kwalitatief adequaat beheer van natuurterreinen per saldo geld kost. In die zin is er ook geen sprake van financiële bevoordeling of andersoortige begunstiging van Brabants Landschap, waardoor naar onze mening ook geen sprake is van staatssteun. Terugvordering van subsidies, dan wel de rente daarover, is naar onze mening thans ook niet aan de orde. Daarom is gelijk aan voorgaande jaren geen verplichting opgenomen in de jaarrekening. Voor de volledigheid zij opgemerkt dat mocht de Europese Commissie na herbeoordeling toch tot de conclusie komen dat sprake is van (on)verenigbare staatssteun, de Staat gedwongen kan zijn (een deel van) de ontvangen steun en/of de rente daarover terug te vorderen van de TBO's, hetgeen materiële gevolgen kan hebben voor de financiële positie van de TBO's. Welk besluit de Europese Commissie zal nemen, zal eerst echter moeten worden afgewacht. We blijven ons verder graag richten op onze relatie en samenwerking met particuliere natuureigenaren, die Brabants Landschap van grote waarde vindt en met wie wij in grote mate belangen delen, ook ten aanzien van toekomstig natuurbeheer.

Risicobeleid

In de loop van 2022 maken wij een brede risicoanalyse en stellen we een integraal risicobeleid op. We zullen daarbij kijken naar alle risico's ten aanzien van de continuïteit van onze bedrijfsvoering.

Financiële paragraaf

De solvabiliteit en de liquiditeitspositie van Stichting Het Noordbrabants Landschap zijn ruim voldoende. Daardoor kunnen eventuele financiële risico's worden opgevangen. Het totaal van de baten bedraagt dit verslagjaar € 20.445.000 afgerond. Totaal is 93,5% van de baten besteed aan de doelstellingen. Het totaal van de werwingskosten bedraagt 1,4% van de geworven baten. Wenselijk is maximaal 4%. De verhouding kosten beheer en administratie ten opzichte van de totale lasten is in 2021 3,8% en de gehanteerde en de vastgelegde norm bedraagt maximaal 5%. Het balanstotaal per ultimo 2021 bedraagt € 38.480.000 afgerond.

De bestemmingsreserves bestaan uit:

- ▶ reserve aankoop natuurgebieden
- ▶ reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden
- ▶ reserve gebouwen inclusief ondergrond
- ▶ continuïteitsreserve
- ▶ reserve erfpachtkoopsommen
- ▶ reserve beleggingen

De doelstelling van het beleggingsbeleid bij Brabants Landschap is vastgelegd in het beleggingsstatuut en gericht op het behoud van het vermogen. Enige groei is van belang om de inflatie vóór te blijven. Het maximale belang in effecten is 50% van de bestemmingsreserve. Beleggingen in portefeuille bestaan uit directe beleggingen in effecten of beleggingen via beleggingsfondsen. Een individueel aandeelbelang mag nooit meer dan 5% van het totale belang in aandelen bedragen. De beleggingshorizon is lang, dat wil zeggen langer dan 5 jaar. Het beleggingsrisico in de portefeuille wordt minstens eenmaal per jaar

getoetst aan de beleggingsdoelstelling. Het te beleggen vermogen wordt op een dynamische wijze gemanaged. Beleggingen in de portefeuille voldoen aan duurzaamheidscriteria volgens de UN Global Compact Principles. Volgens de vereisten van Brabants Landschap maakt de vermogensbeheerder gebruik van onafhankelijke research van externe analisten voor de duurzaamheidsscreening. De eindverantwoordelijkheid voor het beheer van het vermogen ligt bij het Hoofdbestuur van Brabants Landschap dat daartoe een financiële commissie heeft aangesteld met daarin de voorzitter, penningmeester en directeur. De financiële commissie is verantwoordelijk voor het beheer van het vermogen en neemt de beslissingen over de beleggingen voor zo ver vallend binnen het beleggingsstatuut. De penningmeester, lid van de financiële commissie, houdt toezicht op de gemaakte afspraken met de vermogensbeheerder(s) en eventuele beleggingsadviseur(s). De financiële commissie delegeert het beheer van het belegd vermogen momenteel aan de vermogensbeheerders van de ABN-AMRO Bank, de Rabobank en Van Lanschot. De financiële commissie komt tweemaal per jaar bijeen en rapporteert aan het Hoofdbestuur over het gevoerde beleggingsbeleid. Het totaal belegd vermogen bedraagt per 31 december 2021 € 15.092.301. In het boekjaar 2021 bedraagt het positieve beleggingsresultaat € 1.017.344. Dit is inclusief de kosten van de externe vermogensbeheerders.

Toekomst paragraaf

Zoals aangegeven zal in de zomer van 2022 een nieuw meerjarenbeleidsplan worden vastgesteld. Daarin worden de belangrijkste speerpunten voor de komende jaren benoemd. In deze paragraaf kijken we vooruit naar de ontwikkelingen die wij beogen in 2022.

De verwachting is dat in de loop van 2022 de impact van COVID zal afnemen. Hoewel dit nog met veel onzekerheden is omgeven, kijken we er naar uit om weer meer activiteiten en evenementen te kunnen organiseren voor onze beschermers. Ook zullen vrijwilligers weer meer aan het werk kunnen in onze terreinen en info-punten en in het landschapsbeheer. In onze planning van werkzaamheden houden we hier rekening mee.

In 2022 bestaat Brabants Landschap 90 jaar. Aan dit jubileum zullen we op verschillende manieren aandacht besteden, onder andere met een speciaal excursieprogramma voor onze beschermers. In deze excursies staan we stil bij de resultaten van ons werk in de afgelopen jaren. Daarnaast onderzoeken we ook of we een speciale beschermersactie voor de ontwikkeling van meer natuur kunnen vormgeven.

Onze communicatiemiddelen krijgen een nieuw aanzien en nieuwe opzet. Zo wordt de website geheel vernieuwd en ontwikkelen we een nieuw format voor ons magazine. Ook onderzoeken we hoe we met de verschillende communicatiemiddelen onze doelgroepen zo goed mogelijk

kunnen bedienen. We willen deze middelen ook nadrukkelijker gaan inzetten om te communiceren over de impact van ons werk, vanuit de gedachte dat dat belangrijk is voor het draagvlak.

In 2021 is, onder regie van de provincie, de basis gelegd voor de 'Gebiedsgerichte aanpak Groen-Blauw'. Brabants Landschap speelt hierin een actieve rol. Wij zien deze aanpak als noodzakelijk en kansrijk voor het vormgeven aan een aantal urgente opgaven: de stikstofproblematiek, de verdroging van de natuur en de noodzakelijke omslag naar natuur-inclusieve landbouw. Juist op gebiedsniveau kunnen deze fundamentele opgaven in samenhang worden opgepakt en kan zo worden gewerkt aan natuurherstel én aan afronding van het Natuurnetwerk Brabant. Wij zullen meewerken aan plannen, waarin de verschillende functies op de geschikte plekken tot ontwikkeling kunnen komen. Daarbij gaan we ook actief werken aan nieuwe vormen van samenwerking met boeren in en rond onze natuurterreinen. Verder blijven we, in samenwerking met onze burens en de waterschappen, werken aan het zoveel mogelijk vasthouden van water in en rondom onze gebieden.

Speciale aandacht zullen we ook geven aan ontwikkeling van nieuw bos. Enerzijds binnen onze gebieden, waar dat past vanuit het oogpunt van landschap, ecologie en cultuurhistorie. En aansluitend ook buiten onze terreinen. Daarvoor hebben we een nieuwe vorm van financiering in ontwikkeling, met CO2-compensatie door

bedrijven. Naast al deze opgaven gaan we natuurlijk ook 'gewoon' door met het actief aankopen van gronden in de ontbrekende schakels van het Natuurnetwerk, waar dat aansluit op de gebieden die wij al in beheer hebben. Ook zullen we inrichting ter hand blijven nemen, zodra een aaneengesloten stuk van het Natuurnetwerk dat mogelijk maakt.

Voor de genoemde grote opgaven heeft het nieuwe kabinet veel geld gereserveerd. Het is nu zaak om voortvarend aan de slag te gaan, plannen uit te werken én in uitvoering te brengen. Om de actieve rol, die wij daarbij willen spelen, waar te kunnen maken, investeren we in het versterken van onze formatie.

Ook rond onze gebouwen staat een aantal grote projecten op stapel. Zo zal de restauratie van Haanwijk ter hand worden genomen en wordt, na restauratie van een woning op landgoed De Oude Hondenberg bij Moergestel, onze eerste vakantiewoning in verhuur gegeven via Buitenleven. In samenwerking met Boei maken we plannen voor de restauratie en exploitatie van vier objecten. En we gaan aan de slag met het verduurzamen van het Heerkenshuis bij Udenhout.

Voor ons monumentaal erfgoed gaan we een volgende stap zetten om restauratie, onderhoud, exploitatie en financiering nog beter onder controle te krijgen. De POM-status geeft aan dat we het beheer van onze monumenten professioneel uitvoeren. Met een planmatig gebouwenbeheer zorgen we dat we de risico's goed managen en het gebruik en beheer optimaal inrichten.

Voor de werkzaamheden vanuit het coördinatiepunt Landschapsbeheer start in 2022 een nieuwe meerjarenfinanciering door de provincie. Hiermee kunnen we onze vaste werkzaamheden voor de soortenbescherming en het landschapsbeheer voortzetten. Met onze partners in ZeeBra gaan we een volgende stap zetten in de ondersteuning van agrarische collectieven in het agrarisch natuur- en landschapsbeheer. En we verkennen of we kunnen aansluiten bij het initiatief van onze Gelderse en Utrechtse collega's en ook in Brabant een Klompenpadennetwerk kunnen opzetten. Hiermee geven we mensen een extra mogelijkheid om te genieten van het cultuurlandschap met zijn natuur en historie.

Haaren, mei 2022

Joris Hogenboom, directeur

Financieel jaarverslag 2021

Inhoud

Financieel jaarverslag	61
Samengevoegde balans	62
Samengevoegde staat van baten en lasten	63
Toelichting	64
Accountantsverklaring	82
Begroting 2022	84
 Bijlagen	 85
Verantwoordingsverklaring CBF	86
Ledenlijst Algemeen Bestuur 2021	88
Relevante nevenfuncties Algemeen Bestuur 2021	89
Personeelsbezetting 2021	91
Specificatie natuurterreinen 2021	92

natuur dichtbij huis

Brabants Landschap

Balans na resultaatbestemming

		31 DECEMBER 2021 IN € 1.000	31 DECEMBER 2020 IN € 1.000
1 ACTIVA			
1.1	MATERIËLE VASTE ACTIVA	425	492
1.2	VOORRADEN	47	53
1.3	VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	11.174	7.311
1.4	EFFECTEN	15.092	13.920
1.5	LIQUIDE MIDDELEN	11.742	15.209
		<u>38.055</u>	<u>36.493</u>
		38.480	36.985
2 PASSIVA			
RESERVES EN FONDSEN			
- RESERVES			
2.1	CONTINUÏTEITSRESERVES	5.000	5.000
2.2	BESTEMMINGSRESERVES	20.162	18.871
		<u>25.162</u>	<u>23.871</u>
- FONDSEN			
2.3	BESTEMMINGSFONDSEN	1.125	1.125
		<u>26.287</u>	<u>24.996</u>
2.4	VOORZIENINGEN	46	50
2.5	LANGLOPENDE SCHULDEN	1.941	2.008
2.6	KORTLOPENDE SCHULDEN	10.206	9.931
		<u>38.480</u>	<u>36.985</u>

Staat van baten en lasten

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
3 BATEN			
3.1 VAN OVERHEDEN			
3.1.1 SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	2.681	9.733	3.224
3.1.2 DIVERSE SUBSIDIES	11.810	12.793	10.761
	14.491	22.526	13.985
3.2 VAN PARTICULIEREN			
3.2.1 BEHEER EN PROJECTEN	896	934	1.055
3.2.2 CONTRIBUTIES, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	1.418	772	974
	2.314	1.706	2.029
3.3 VAN BEDRIJVEN			
3.3.1 BEHEER EN PROJECTEN	2.286	2.283	2.144
3.3.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	19	55	24
	2.305	2.338	2.168
3.4 VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN			
3.4.1 BEHEER EN PROJECTEN	170	688	189
3.4.2 DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	2	6	0
	172	694	189
3.5 LOTERIJORGANISATIES	1.163	1.125	1.140
TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN	20.445	28.389	19.511
3.6 OVERIGE BATEN		100	0
TOTAAL BATEN	20.445	28.489	19.511
4 LASTEN			
BESTEED AAN DOELSTELLINGEN			
4.1 AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	3.360	12.000	7.183
4.2 ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	8.355	7.443	7.219
4.3 LANDSCHAPSBEHEER	1.759	1.347	1.727
4.4 PROJECTEN	4.791	5.491	3.591
4.5 VOORLICHTING	850	1.099	882
	19.115	27.380	20.602
4.6 WERVINGSKOSTEN	287	359	276
4.7 KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE	773	795	716
TOTAAL LASTEN	20.175	28.534	21.594
SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	270	-45	-2.083
4.8 SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN	1.017	45	539
SALDO VAN BATEN EN LASTEN	1.287	0	-1.544
BESTEMMING RESULTAAT 2021			
Voor de mutaties zie pagina 69 tot en met 73 van dit jaarverslag.			
TOEGEVOEGD AAN OF ONTTROKKEN UIT			
2.1 CONTINUÏTEITSRESERVE			
2.1.1 CONTINUÏTEITSRESERVE			
2.2 BESTEMMINGSRESERVES			
2.2.1 RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	-460	-2.267	-2.034
2.2.2 RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	800	2.162	
2.2.3 RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	234	100	
2.2.4 RESERVE ERFPACHTKOOPSOMMEN			
2.2.5 RESERVE BELEGGINGEN	717	5	493
	1.291	0	-1.541
2.3 BESTEMMINGSFONDSEN			
2.3.1 NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN			
2.3.2 PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS			
2.3.3 BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER			
2.4 VOORZIENINGEN			
2.4.1 VOORZIENING JUBILEUMUITKERINGEN	-4		-3
	-4		-3
TOTAAL VERDELING RESULTAAT	1.287	0	-1.544

Financieel jaarverslag 2021

Toelichting op de balans en de staat van baten en lasten 2021

Algemeen

De **Stichting Het Noordbrabants Landschap** (hierna genoemd Brabants Landschap) is feitelijk en statutair opgericht op 22 januari 1932 te 's-Hertogenbosch en is ingeschreven bij het handelsregister van de Kamer van Koophandel voor Brabant onder nummer 41080575. De stichting houdt kantoor te Haaren op landgoed Nemerlaer. Brabants Landschap heeft ten doel het behoud en de ontwikkeling van natuur- en landschapsschoon en erfgoed in de provincie Noord-Brabant. Zij realiseert deze doelstelling door aankoop, inrichting en beheer van natuurgebieden en erfgoed, landgoederen en landbouwgronden gelegen in het Natuurnetwerk Brabant, alsmede via taken op het gebied van landschapsbeheer. De bestuurssamenstelling van Brabants Landschap staat op pagina 88 van dit verslag. Brabants Landschap is in het bezit van de ANBI-status. ANBI staat voor Algemeen Nut Beogende Instelling en onder bepaalde voorwaarden van de Belastingdienst kunnen giften aan Brabants Landschap fiscaal aantrekkelijk zijn voor de giftgever.

Het voordelig saldo van dit verslagjaar bedraagt € 1.287.147 terwijl er geen saldo begroot is.

De Stichting Ons Brabants Landschap is vanaf 2020 niet meer geconsolideerd met Stichting Het Noordbrabants Landschap. De reden hiervoor is dat gebruik gemaakt is van de vrijstelling van artikel 407 lid 1a Boek 2 BW.

Grondslagen voor de waardering van activa en passiva

Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de nieuwe Richtlijn voor de Jaarverslaggeving 650 Fondsenwervende organisaties. Bij het opmaken van de jaarrekening zijn de richtlijnen van het Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) gehanteerd.

Gronden die zijn aangekocht worden direct op het moment van aanschaf als kosten verwerkt en op deze manier, via de bestemming van het saldo, ten laste van de hiervoor bestemde bestemmingsreserve gebracht. Voor een deel van deze gronden wordt – na de aanschaf – subsidie aangevraagd, bijvoorbeeld in het kader van de transformatie van deze gronden naar natuurgebied. De subsidies worden in het boekjaar verantwoord als de subsidiebeschikking is afgegeven in het boekjaar zelf.

De waardering van activa en passiva is gebaseerd op het stelsel van historische kosten, tenzij hierna anders is aangegeven. Niet genoemde activa en passiva zijn voor de nominale waarde in de balans opgenomen. De grondslagen zijn ten opzichte van vorig jaar ongewijzigd gebleven.

Continuïteit en schattingen

De gehanteerde grondslagen voor waardering en resultaatbepaling zijn gebaseerd op de continuïteitsveronderstelling en op basis van de momenteel beschikbare informatie. Bij het opmaken van de jaarrekening wordt de gehanteerde continuïteitsveronderstelling niet geraakt. Bij toepassing van de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening gaat het bestuur van de stichting van bepaalde veronderstellingen uit die van invloed kunnen zijn op de waardering van de activa, passiva en de uitkomsten van de staat van baten en lasten. De werkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen en veronderstellingen.

Materiële vaste activa

In de jaarrekening wordt het bezit aan gronden en gebouwen gewaardeerd op het symbolische bedrag van € 1 omdat de onroerende bezittingen duurzaam aan het economische proces onttrokken zijn.

De uitbreidingen worden gefinancierd door middel van subsidies, uit de reserve aankoop natuurgebieden en uit het bestemmingsfonds bepaald door derden.

De investeringen van Brabants Landschap worden gewaardeerd op kostprijs onder aftrek van afschrijving, welke wordt berekend volgens de afschrijvingsmethode 'Sum of the year digits' op basis van de geschatte levensduur. Voor de dienstauto's en de werktuigen is er rekening gehouden met een restwaarde.

Voorraden

De voorraden zijn gewaardeerd tegen kostprijs of duurzaam lagere actuele waarde.

Vorderingen

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie en vervolgens gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Voorzieningen wegens oninbaarheid worden in mindering gebracht op de boekwaarde van de vordering. Deze voorzieningen worden bepaald op basis van individuele beoordeling van de vorderingen. De te verwachten erfstellingen en legaten worden vastgesteld aan de hand van schriftelijk vastgelegde informatie.

Financiële instrumenten

Onder financiële instrumenten worden zowel primaire financiële instrumenten, zoals vorderingen en schulden, als financiële derivaten verstaan. Voor de grondslagen van primaire financiële instrumenten wordt verwezen naar de behandeling per balanspost. Brabants Landschap maakt geen gebruik van financiële derivaten.

Effecten

De aandelen en obligaties worden gewaardeerd tegen de reële waarde en vervolgens tegen de actuele waarde zijnde de marktwaarde. De koersresultaten worden verantwoord onder de post saldo financiële baten en lasten in de staat van baten en lasten.

Liquide middelen

De liquide middelen bestaan uit kortlopende banktegoeden en worden gewaardeerd tegen nominale waarde.

Continuïteitsreserve

Deze reserve dient om eventuele toekomstige exploitatietekorten te kunnen opvangen. De maximaal toegestane hoogte van deze reserve mag conform de norm van het CBF niet meer zijn dan 1,5 maal de jaarlijkse kosten van de werkorganisatie.

Bestemmingsreserve

De reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden dient voor het niet-reguliere beheer, een eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims. De reserve aankoop natuurgebieden wordt aangewend om het gedeelte van de aankoopssommen voor natuurgebieden te financieren dat niet gesubsidieerd wordt.

De reserve gebouwen inclusief ondergrond is bedoeld voor de aankoop van gebouwen die onlosmakelijk zijn verbonden met de te verwerven natuurgebieden. Deze aankopen worden niet gesubsidieerd. De reserve erfpachtkoopssommen is er om eventueel oude erfpachtcontracten terug te kunnen kopen en de reserve beleggingen is er om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

Bestemmingsfondsen

De bestemmingsfondsen betreffen fondsen waaraan door derden voorwaarden zijn gesteld. Uit het fonds Nationale Postcode Loterij-gelden worden tekorten van diverse projecten, van voorlichting en de bijdrage aan LandschappenNL betaald.

Voorzieningen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten.

Voorziening jubilea

De voorziening voor jubilea is opgenomen tegen contante waarde, rekening houdend met een rekenrente van 1%. Bij de berekening is rekening gehouden met de blijfkans van een medewerker. De voorziening heeft een overwegend langlopend karakter.

Langlopende schulden

De langlopende schulden zijn schulden van langer dan één jaar. Deze post bevat in 2021 een vooruit ontvangen subsidie, waarborgsommen voor huur, vooruit ontvangen compensatie voor dassen en een depot. Deze zijn gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Kortlopende schulden

De kortlopende schulden bevatten schulden en vooruit ontvangen bedragen met een looptijd die korter is dan één jaar. Deze zijn gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs.

Grondslagen voor de bepaling van het resultaat

Algemeen

De baten en lasten worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Subsidies aankoop natuurgebieden en diverse subsidies

De subsidies van het GOB voor aankoop van grond in het Natuurnetwerk Brabant worden opgenomen in het jaar van de schriftelijke toezegging of anders in het jaar van ontvangst. De subsidie van SNL is een vergoeding voor het beheer van onze natuurgebieden waarvan de voorschotten en afrekening geheel worden verantwoord in het jaar van ontvangst. De subsidies voor projecten hebben een incidenteel karakter en worden bepaald op de reële waarde van de tegenprestaties en toegerekend aan het jaar waarop deze betrekking hebben op basis van de verrichte prestaties.

Pensioenen

De pensioenen van de medewerkers van Brabants Landschap zijn ondergebracht bij de Stichting Bedrijfspensioenfonds van de Landbouw (BPL). Het pensioen bestaat uit een verplichte basisregeling en een excidentregeling voor de medewerkers waarvan het loon boven de sociale verzekeringsgrens komt. Voor beide vormen van het pensioen geldt de middelloonregeling. Vanaf 2015 wordt door het BPL het pensioengevend salaris boven € 100.000 niet meer opgebouwd. Per 31 december 2021 was de beleidsdekkingsgraad van BPL 105,6%. De jaarlijkse opbouw van de pensioenaanspraken bedraagt een percentage conform de leeftijdsstaffel van het pensioengevend salaris gebaseerd op het brutoloon minus een franchise van € 14.309. Het pensioengevend salaris is in 2021 gemaximeerd tot € 112.189. De jaarlijkse premie die voor rekening van de werkgever komt, bedraagt maximaal 19,09% van het pensioengevend salaris. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd volgens de 'verplichting aan de pensioenuitvoerder benadering'. In deze benadering wordt de aan de pensioenuitvoerder te betalen premie als een last in de winst- en verliesrekening verantwoord.

Ultimo 2021 zijn er evenals ultimo 2020 geen verplichtingen waarvoor een pensioenvoorziening is opgenomen.

Toerekening van de kosten

De methodiek van de toerekening van de kosten is als volgt: personeelskosten, huisvestingskosten, kantoorkosten en vervoerskosten worden verhoudingsgewijs doorgeboekt naar de diverse kostensoorten. Van de 56,6 fte's worden 8 fte's toegerekend naar beheer en administratie en 2,7 fte's naar wervingskosten. Van de totale kosten van

huisvesting, kantoor, heffingen en verzekeringen, bestuur en afschrijvingen wordt 45,8% doorberekend naar de diverse kostensoorten. Van de hiervoor genoemde kosten wordt 15% toegerekend naar landschapsbeheer, 15% naar projecten, 4% naar beheer en administratie, 10% naar voorlichting en 1,8% naar wervingskosten.

Toelichting op de balans

1.1 Materiële vaste activa

Natuurgebieden met opstallen, direct aangewend in het kader van de doelstelling

IN € 1.000		
EIGENDOM, C.Q. ERFPACHT PER 31 DECEMBER 2021 18.845 HA		<u>1</u>

Bedrijfsmiddelen, benodigd voor de bedrijfsvoering

IN € 1.000		
BOEKWAARDE DIENSTAUTO'S EN WERKTUIGEN PER 31 DECEMBER 2020		237
AANSCHAFFING IN 2021		93
OPBRENGST DOOR INRUIL/VERKOOP VAN 5 DIENSTAUTO'S IN 2021		<u>-9</u>
		321
AFSCHRIJVING 2021		<u>83</u>
BOEKWAARDE PER 31 DECEMBER 2021		<u>238</u>
BOEKWAARDE INVENTARIS 31 DECEMBER 2020		254
AANSCHAFFING IN 2021		<u>62</u>
		316
AFSCHRIJVING 2021		<u>130</u>
BOEKWAARDE INVENTARIS PER 31 DECEMBER 2021		<u>186</u>
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2020		<u>492</u>
TOTAAL MATERIËLE VASTE ACTIVA PER 31 DECEMBER 2021		<u>425</u>

1.2 Voorraden

De onderstaande voorraden worden direct aangewend in het kader van de doelstelling

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
VOORRAAD LANDGOEDERENBOEKEN, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	34	37
VOORRAAD HANDBOEKEN VOOR TOEKOMSTIGE BESCHERMERS, GEWAARDEERD TEGEN KOSTPRIJS	<u>13</u>	<u>16</u>
	<u>47</u>	<u>53</u>

1.3 Vorderingen en overlopende activa

1.3.1 Provincie Noord-Brabant

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
SUBSIDIES		
- GRONDAANKOPEN	4.089	2.780
- DIVERSE PROJECTEN	3.186	1.936
- LANDSCHAPSBEHEER	957	50
- INRICHTINGSKOSTEN GRONDAANKOPEN	26	89
	8.258	4.855

1.3.2 Rijksdienst voor Ondernemend Nederland en Europese Unie

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
SUBSIDIE		
- PROJECT HERSTEL ACHTEREINDS LAAG - GREVESCHUTVEN	182	
- PROJECT NATTE NATUURPAREL IN DIVERSE GEBIEDEN	114	
- PROJECT LIFE+ REGTE HEIDE		93
	296	93

1.3.3 Overige vorderingen en overlopende activa

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
NATIONALE POSTCODE LOTERIJ	1.125	1.125
NALATENSCHAPPEN	533	47
BETALINGSRECHTEN	475	477
DEBITEUREN	266	383
VOORUIT BETAALDE KOSTEN ALGEMEEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	105	79
ERFPACHTKOOPSOMMEN ZOOMLAND	50	200
INTREST	34	36
BIJDRAGE WATERSCHAP DE DOMMEL VOOR PROJECT GEOHYDROLOGISCHE ONDERSTEUNING SCHEEKEN	16	16
BTW 4e KWARTAAL 2021 VAN BELASTINGDIENST	16	
	2.620	2.363
TOTAAL VORDERINGEN EN OVERLOPENDE ACTIVA	11.174	7.311

1.4 Effecten

Het beleggingsbeleid is duurzaam, risicomijdend en met een brede spreiding. Vandaar dat de middelen voor een groot gedeelte worden aangehouden in de vorm van liquiditeiten. Deze worden, afhankelijk van de rentemarkt, bij diverse bankinstellingen weggezet op marktcondities in de vorm van deposito's, spaargelden en dergelijke. De effecten zijn gewaardeerd op de marktwaarde en het beheer van de portefeuilles is uitbesteed. De obligaties zijn allen beursgenoteerd en kennen ultimo 2021 de volgende ratings:

	ABN AMRO % VERDELING	RABOBANK % VERDELING	VAN LANSCHOT % VERDELING
AAA	11,1	41,4	
AA+ T/M AA-		37,7	21,8
A+ T/M A-	1,7	8,7	31,4
BBB+ T/M BBB-	4,3	12,2	
OVERIG	82,9		46,8
	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>	<u>100,0</u>

Het gemiddelde effectieve rendement op de obligaties is bij de ABN AMRO -/- 0,2%, bij de Rabobank -/- 1,2% en bij Van Lanschot -/- 2,4%. Van de aandelen zijn de valuta-eenheden: 58% euro's, 31% USD en 11% in 6 andere valuta'soorten. De gemiddelde looptijd van de obligaties bedraagt 4 jaar en 4 maanden. De aanschafwaarde van de obligaties bedroeg € 9.617.646, de aanschafwaarde van de aandelen € 3.340.075 en de aanschafwaarde van de alternatieve beleggingen € 424.469.

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
AANDELEN	5.081	4.388
STAATSOBLIGATIES	4.487	3.993
BEDRIJFSOBLIGATIES	3.167	3.263
OBLIGATIES FINANCIËLE INSTELLINGEN	780	855
OBLIGATIES OPKOMENDE MARKTEN	678	710
OBLIGATIES HIGH YIELD	482	346
ALTERNATIEVE BELEGGINGEN	417	365
	<u>15.092</u>	<u>13.920</u>

1.5 Liquide middelen

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
BANKEN	11.742	15.209
	<u>11.742</u>	<u>15.209</u>

Reserves en fondsen

Verloopoverzicht reserves en fondsen in € 1.000

	CONTINUÏTEITS-RESERVES	BESTEMMINGS-RESERVES	BESTEMMINGS-FONDSEN	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2021	5.000	18.871	1.125	24.996
MUTATIES				
- DOTATIES	391	4.891	1.999	7.281
- ONTTREKKINGEN	-391	-3.600	-1.999	-5.990
		1.291		1.291
STAND PER 31 DECEMBER 2021	5.000	20.162	1.125	26.287

Verloopoverzicht reserves in € 1.000

	CONTINUÏTEITS-RESERVE	BESTEMMINGSRESERVES					TOTAAL
	CONTINUÏTEITS-RESERVE	AANKOOP NATUUR-GEBIEDEN	BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	ERFPACHT-KOOPSOM-MEN	BELEGGINGEN	
STAND PER 1 JANUARI 2021	5.000	5.460	6.200	3.000	3.000	1.211	23.871
MUTATIES							
- DOTATIES	391	3.044	800	234		813	5.282
- ONTTREKKINGEN	-391	-3.504				-96	-3.991
		-460	800	234		717	1.291
STAND PER 31 DECEMBER 2021	5.000	5.000	7.000	3.234	3.000	1.928	25.162

2.1 Continuïtsreserves

2.1.1 Continuïtsreserve

Deze reserve dient om eventuele toekomstige exploitatietekorten uit hoofde van natuurbeheer op te kunnen vangen en mag niet hoger zijn dan 1,5 maal de kosten van de werkorganisatie. In 2021 bedroegen de kosten van de werkorganisatie afgerond € 4,8 miljoen. De maximale hoogte van de continuïtsreserve is in het bestuur vastgesteld op € 5 miljoen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND CONTINUÏTSRESERVE PER 31 DECEMBER 2020		5.000
VOORDELIG SALDO 2021 LANDSCHAPSBEHEER € 6.333	6	
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2021 ONDERDEEL BEHEER € 384.852	385	391
		5.391
NADELIG SALDO 2021 PROJECTEN € 391.185	391	391
		5.000
TOTAAL CONTINUÏTSRESERVE PER 31 DECEMBER 2020		5.000
TOTAAL CONTINUÏTSRESERVE PER 31 DECEMBER 2021		5.000

2.2 Bestemmingsreserves

2.2.1 Reserve aankoop natuurgebieden

Een gedeelte van de aankoopssommen moet uit eigen middelen worden betaald. Hiervoor wordt deze reserve gebruikt.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN PER 31 DECEMBER 2020		5.460
ONTVANGEN EN SCHRIFTELIJK TOEGEZEGDE AANKOOPSUBSIDIES 2021 € 2.680.985	2.681	
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2021 ONDERDEEL BEHEER € 219.230	219	
VERKOOP EN RUILING NATUURGEBIEDEN 2021 € 144.169	144	
		3.044
		8.504
AANKOOP NATUURGEBIEDEN 2021 € 3.504.111	3.504	
		3.504
		5.000

2.2.2 Reserve beheer en ontwikkeling natuurgebieden

Deze reserve dient voor het niet-reguliere beheer, een onverwacht eigen aandeel in natuurontwikkeling en voor de afdekking van eventuele toekomstige claims.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN PER 31 DECEMBER 2020		6.200
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2021 ONDERDEEL BEHEER € 800.000	800	
		800
RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN		7.000

2.2.3 Reserve gebouwen inclusief ondergrond

In 2010 is naast de reserve erfpachtkoopssommen ook een reserve gebouwen gecreëerd. De reden is dat het in de praktijk vrijwel nooit voor komt dat een erfpacht recht teruggekocht moet worden, omdat er altijd een voor Brabants Landschap acceptabele nieuwe bewoner gevonden wordt, die het erfpacht recht koopt. Het komt echter wel regelmatig voor dat Brabants Landschap gebouwen moet kopen, die horen bij te verwerven grond. Omdat de aankoop van gebouwen niet wordt gesubsidieerd, moet Brabants Landschap dit uit eigen middelen financieren, en 'terugverdienen' uit de verkoop van het opstalrecht en het uitgeven van de ondergrond in erfpacht. De reserve gebouwen wordt tevens gebruikt voor grote uitgaven voor gebouwen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE GEBOUWEN PER 31 DECEMBER 2020		3.000
GEDEELTE VOORDELIG SALDO 2021 ONDERDEEL BEHEER € 234.183	234	
		234
		3.234

2.2.4 Reserve erfpachtkoopsommen

De reserve erfpachtkoopsommen wordt met een gefixeerd bedrag van € 3 miljoen gecontinueerd om eventuele terugkoop van oude erfpachtcontracten te kunnen voldoen.

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
RESERVE ERFPACHTKOOPSOMMEN	<u>3.000</u>	<u>3.000</u>

2.2.5 Reserve beleggingen

Deze reserve is bedoeld om nadelige ongerealiseerde koersresultaten per ultimo van het boekjaar in de toekomst te kunnen opvangen.

Tot dit verslagjaar werden de koersresultaten berekend door de marktwaarde per ultimo van het kalenderjaar te hanteren. Met ingang van 2021 worden de rapportages van de vermogensbeheerders gehanteerd.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND RESERVE BELEGGINGEN PER 31 DECEMBER 2020		1.211
ONGEREALISEERDE VOORDELIGE KOERSRESULTATEN 2021 € 813.017	<u>813</u>	<u>813</u>
		2.024
ONGEREALISEERDE NADELIGE KOERSRESULTATEN 2021 € 96.450	<u>96</u>	<u>96</u>
		<u>1.928</u>
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2020		<u>18.871</u>
TOTAAL BESTEMMINGSRESERVES PER 31 DECEMBER 2021		<u>20.162</u>

2.3 Bestemmingsfondsen

Verloopoverzicht Fondsen in € 1.000

	BESTEMMINGSFONDS NPL-GELDEN	PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS	BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER	TOTAAL
STAND PER 1 JANUARI 2021	937		188	1.125
MUTATIES				
- DOTATIES	960	836	203	1.999
- ONTTREKKINGEN	<u>-960</u>	<u>-836</u>	<u>-203</u>	<u>-1.999</u>
STAND PER 31 DECEMBER 2021	<u>937</u>		<u>188</u>	<u>1.125</u>

2.3.1 Nationale Postcode Loterij-gelden

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN PER 31 DECEMBER 2020		937
IN 2022 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2021 VAN DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ € 937.500	937	
ONTVANGEN BIJDRAGE VOOR PLAN BOOM 2020 EN 2021 € 20.000	20	
ONTVANGEN BIJDRAGE VOOR SCHOLENPROGRAMMA 2021 € 2.540	3	
		960
		1.897
BESTEED NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN IN 2021 € 937.500	937	
GEDEELTE BESTEED AAN PLAN BOOM IN 2020 EN 2021 € 20.000	20	
BESTEED AAN SCHOLENPROGRAMMA IN 2021 € 2.540	3	
		960
		937

2.3.2 Provinciaal exploitatiefonds

De kosten die gemaakt worden voor draagvlakvergroting van het natuurbeheer in Noord-Brabant worden gesubsidieerd door de Provincie Noord-Brabant.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS PER 31 DECEMBER 2020		
SUBSIDIE 2021 VAN DE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR DRAAGVLAKVERGROTING € 836.000	836	
		836
		836
GEDEELTE VAN DE KOSTEN 2021 VOOR DRAAGVLAKVERGROTING € 836.000	836	
		836

2.3.3 Landschapsbeheer

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND FONDS NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN LANDSCHAPSBEHEER PER 31 DECEMBER 2020		188
IN 2022 TE ONTVANGEN BIJDRAGE 2021 VAN DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ VOOR LANDSCHAPSBEHEER € 187.500	188	
ONTVANGEN BIJDRAGE VAN DE NATIONALE POSTCODE LOTERIJ VOOR NL ZOEMT 2021 € 15.000	15	
		203
		391
BESTEED AAN LANDSCHAPSBEHEER IN 2021 € 186.750	187	
BESTEED AAN NL ZOEMT IN 2021 € 15.750	16	
		203
		188
TOTAAL BESTEMMINGSFONDSEN PER 31 DECEMBER 2020		1.125
TOTAAL BESTEMMINGSFONDSEN PER 31 DECEMBER 2021		1.125

2.4 Voorzieningen

2.4.1 Voorziening jubileumuitkeringen

Gedurende het dienstverband hebben werknemers conform de cao Bos en Natuur recht op een jubileumuitkering vanwege een 25- of 40-jarig dienstverband. In 2019 is hiervoor een voorziening jubileumuitkeringen in het leven geroepen.

	IN € 1.000	IN € 1.000
STAND VOORZIENING JUBILEUMUITKERINGEN PER 31 DECEMBER 2020		50
DOTATIE € 7.534	7	7
		57
JUBILEUMUITKERINGEN IN 2021 € 11.409	11	11
		46
TOTAAL VOORZIENINGEN PER 31 DECEMBER 2020		50
TOTAAL VOORZIENINGEN PER 31 DECEMBER 2021		46

Schulden

2.5 Langlopende schulden met een verwachte looptijd langer dan 1 jaar

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR HET LANDSCHAPSBEHEERPROJECT STIMULERING NATUUR- EN LANDSCHAPSWAARDEN IN DE AGRARISCHE GEBIEDEN	1.831	1.912
WAARBORGSMOMMEN HUUR	55	39
VERGOEDING COMPENSATIEMAATREGELEN VOOR BEHEER EN ONDERHOUD	38	40
IN DEPOT VOOR STICHTING ARCHIPEL VOOR VERGROTEN NATUURKWALITEIT IN SON EN BREUGEL	17	17
	1.941	2.008

2.6 Kortlopende schulden

	31-12-2021 IN € 1.000	31-12-2020 IN € 1.000
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR 8 GEBIEDEN PROJECT PAS	2.392	3.551
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR PROJECT DE GROENE CORRIDOR	2.013	2.022
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIES PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR DIVERSE PROJECTEN	1.724	1.584
CREDITEUREN	1.568	1.200
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR LANDSCHAPSBEHEER	571	483
NOG NIET OPGENOMEN VERLOFUREN PERSONEEL	429	388
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE RIJK VOOR DIVERSE PROJECTEN	428	
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE PROVINCIE NOORD-BRABANT VOOR GRONDAANKOPEN, INRICHTINGSKOSTEN GRONDAANKOPEN EN RENTMEESTERKOSTEN	321	
NOG TE BETALEN PENSIOENPREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	230	212
NOG UIT TE KEREN VAKANTIE TOESLAG 2021 PERSONEEL IN MEI 2022	123	119
NOG TE BETALEN LOONHEFFING EN SOCIALE PREMIES AAN BELASTINGDIENST	74	53
NOG TE BETALEN PREMIES AAN BEDRIJFSVERENIGING	58	36
VOORUIT ONTVANGEN SUBSIDIE GEMEENTE BERGEN OP ZOOM VOOR NATUURCOMPENSATIE	44	49
NOG TE BETALEN NEGATIEVE RENTE	34	25
NOG TE BETALEN BTW 4E KWARTAAL 2020 AAN BELASTINGDIENST		25
DIVERSE NOG TE BETALEN KOSTEN	141	79
DIVERSE VOORUIT ONTVANGEN BEDRAGEN	56	105
	10.206	9.931

Niet uit de balans blijvende verplichtingen

Aankoopsubsidies zijn na de ontvangst van een schriftelijke bevestiging van de Provincie Noord-Brabant voor € 4,1 miljoen als vordering opgenomen in de balans. Er zijn ook aankopen, waarvan er waarschijnlijk nog een aankoopsubsidie te verwachten is voor een bedrag van ongeveer € 2,8 miljoen, die nog niet als vordering in de balans zijn opgenomen. Voor deze aankopen zijn de aankoopsubsidies nog niet aangevraagd of zijn de schriftelijke bevestigingen van de Provincie Noord-Brabant nog niet ontvangen.

De door de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters (VGG) ingediende klacht bij de Europese Commissie kan mogelijk nog gevolgen hebben. Zie voor meer informatie de risicoparaagraaf op pagina 56 van dit verslag.

Bij aankoop van het landgoed rondom Kasteel Heeswijk heeft Brabants Landschap een eerste recht van koop van het kasteel bedongen om de historische band tussen landgoed en kasteel te behouden, mocht de Stichting Kasteel Heeswijk worden opgeheven. Brabants Landschap stelt zich garant voor verplichtingen van Stichting Kasteel Heeswijk tot maximaal € 45.000.

In verband met de voorgenomen horeca-exploitatie van Haanwijk 1 stelt Brabants Landschap zich garant tot een bedrag van € 110.000, lopende de procedure van de bestemmingsplanwijziging van woon- naar horecabestemming van Kasteel Haanwijk.

Voor de exploitatie van Orangerie Mattemburgh heeft Brabants Landschap een borgstelling van € 100.000 op zich genomen. De borgstelling is geldig tot en met 31 december 2023.

Toelichting op de staat van baten en lasten

3 Baten

3.1 Van overheden

3.1.1 Subsidies aankoop natuurgebieden

Voor de verwerving van tot natuur om te vormen landbouwgrond verkrijgt Brabants Landschap een gedeelte van haar middelen uit subsidies van de Provincie Noord-Brabant. Deze worden betaald uit het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB). Voor aankopen staat momenteel voor € 4,1 miljoen aan vorderingen open voor GOB-subsidies.

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
VERWERVING NATUURGEBIEDEN	2.681	9.733	3.224

Voor 2021 is er 81% van de verwervingskosten van natuurgebieden begroot als aankoopsubsidie. De GOB-subsidie bedraagt momenteel 85% als het natuurgebied gelegen is in het rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) en 50% als het in het provinciale deel van het NNB ligt. Sommige aankopen zijn niet subsidiabel. In de begroting is er met meer subsidie rekening gehouden.

3.1.2 Diverse subsidies

De subsidie van SNL wordt verkregen via voorschotten. Fysieke veldcontroles veroorzaken wijzigingen in de voorschotten. De bevoorschotting van de subsidie van SNL wordt na 6 jaar via afrekeningen definitief.

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
SUBSIDIESTELSEL NATUURBEHEER (SNL)	4.697	4.572	4.699
PROJECTEN	4.383	5.615	3.114
LANDSCHAPSBEHEER	1.538	1.050	1.827
DRAAGVLAKVERGROTING	836	836	836
BEHEER	184	195	175
INRICHTING NATUURGEBIEDEN	114	500	82
OPRUIMINGSKOSTEN DRUGSAFVAL OF ASBEST	51		
GEMEENTEN	7	25	28
	11.810	12.793	10.761

Voor de PAS-projecten is er voor 2021 € 0,5 miljoen subsidie hoger begroot, voor het Life+ project € 0,7 miljoen, voor inrichting € 0,4 miljoen en voor 4 andere projecten € 1 miljoen. De PAS-subsidie wordt terugbetaald, de overige subsidies zullen de komende jaren worden besteed. Voor het Greveschutven project is € 1 miljoen meer ontvangen dan begroot. Bij landschapsbeheer is voor soortenbeheer € 0,5 miljoen meer ontvangen dan begroot. De inrichting natuurgebieden is te hoog begroot, terwijl de subsidie voor de opruimingskosten niet is begroot.

3.2 Van particulieren

3.2.1 Opbrengsten beheer en projecten van particulieren

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
HUREN, ERFPACHTEN EN JACHTHUREN	869	908	676
VERKOOP WONING OIRSCHOT NA OVERLIJDEN HUURSTER			340
HOUTVERKOPEN	12	10	10
DIVERSE OPBRENGSTEN	15	16	29
	896	934	1.055

Er is in 2020 ruim € 0,2 miljoen minder verantwoord aan pachten en huren omdat de opbrengsten vanaf 2020 geboekt worden op het boekjaar waar ze daadwerkelijk betrekking op hebben. In 2020 is er bij de diverse opbrengsten een eenmalige vergoeding van € 15.000 ontvangen.

3.2.2 Contributies, donaties, giften en schenkingen van particulieren

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
NALATENSCHAPPEN	667	200	185
CONTRIBUTIE BESCHERMERS	464	452	468
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	287	120	321
	1.418	772	974

Dit verslagjaar zijn er 7 nalatenschappen ontvangen en er worden nog 7 nalatenschappen verwacht.

3.3 Van bedrijven

3.3.1 Opbrengsten beheer en projecten van bedrijven

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
PACHTEN EN HUREN	911	1.079	915
CULTUURGRONDEN	523	542	528
BETALINGSRECHTEN	477	500	468
HOUTVERKOPEN	173	150	167
ASSURANTIE UITKERINGEN	18	1	43
DIVERSE OPBRENGSTEN	184	11	23
	2.286	2.283	2.144

De huuropbrengsten zijn lager dan begroot omdat er een korting op de huur is toegepast vanwege de maatregelen tegen het coronavirus. De pachten en huren vallen ook lager uit omdat deze opbrengsten vanaf 2020 geboekt worden op het boekjaar waar ze daadwerkelijk betrekking op hebben. De assurantie uitkeringen betreffen voornamelijk schade aan dienstaoto's voor € 16.339. De diverse opbrengsten zijn hoger door een vergoeding van € 151.240 voor de aanleg van een 150 kV-leiding door verschillende gebieden van Brabants Landschap.

3.3.2 Donaties, giften en schenkingen van bedrijven

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	19	55	24
	<u>19</u>	<u>55</u>	<u>24</u>

Vanwege de maatregelen tegen het coronavirus zijn er in 2020 en in 2021 minder mogelijkheden geweest om bedrijven te benaderen voor het vragen van een financiële bijdrage.

3.4 Van organisaties zonder winststreven

3.4.1 Opbrengsten beheer en projecten van organisaties zonder winststreven

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
VERGOEDINGEN VOOR BEHEER NATUURGRONDEN	79	75	79
ERFPACHTEN EN HUREN	73	89	61
NATUURCOMPENSATIE	4	400	6
LAND VAN HEUSDEN EN ALTENA TEN TIJDE VAN DE TWEEDE WERELDOORLOG			11
BIJDRAGE MASTBOOM - BROSENS STICHTING VOOR VERDWENEN VENEN PANNENHOEF			8
DIVERSE OPBRENGSTEN	14	124	24
	<u>170</u>	<u>688</u>	<u>189</u>

De begrote natuurcompensatie wordt naar de komende jaren doorgeschoven. De huur is € 16.000 lager dan begroot omdat er een korting op de huur is toegepast vanwege de maatregelen tegen het coronavirus. De diverse opbrengsten zijn te hoog begroot.

3.4.2 Donaties, giften en schenkingen van organisaties zonder winststreven

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	2	6	
	<u>2</u>	<u>6</u>	

3.5 Loterijorganisaties

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL NATIONALE POSTCODE LOTERIJ VOOR BRABANTS LANDSCHAP	960	937	937
BIJDRAGE VIA LANDSCHAPPENNL VAN NATIONALE POSTCODE LOTERIJ BESTEMD VOOR LANDSCHAPSBEHEER	203	188	203
	<u>1.163</u>	<u>1.125</u>	<u>1.140</u>

Er is voor Plan Boom € 20.000 en voor het scholenprogramma € 2.540 ontvangen.
Voor landschapsbeheer is er voor het wilde bijen project € 15.000 extra ontvangen.

3.6 Overige baten

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
ERFPACHTKOOPSOM(MEN)		<u>100</u>	

4 Lasten

Besteed aan doelstellingen

	2021 WERKELIJK	2021 BEGROTING	2020 WERKELIJK
TOTAAL BESTEED AAN DOELSTELLINGEN IN % VAN HET TOTAAL AAN BATEN	93,5%	96,1%	105,6%

Kostenverdeelstaat van Brabants Landschap in € 1.000

	AANKOOP NATUUR- GEBIEDEN	ONDERHOUD NATUUR- GEBIEDEN	LANDSCHAPS- BEHEER	PROJECTEN	VOORLICHTING	WERVINGS- KOSTEN	BEHEER EN ADMINISTRATIE	TOTAAL 2021
VERWERFING NATUURGEBIEDEN	3.360							3.360
UITBESTEED WERK (INCL. MATERIALEN)		4.774	906	4.319	311	1		10.311
SALARISSEN		1.740	477	237	273	175	478	3.380
SOCIALE LASTEN		362	109	50	50	36	100	707
PENSIOENLASTEN		269	80	30	34	26	72	511
OVERIGE PERSONEELSKOSTEN		107	13	5	3	7	22	157
HUISVESTINGS KOSTEN		37	15	15	11	7	19	104
KANTOORKOSTEN		54	39	30	75	15	44	257
VERVOERSKOSTEN		125	20	7	6	9	27	194
HEFFINGEN EN VERZEKERINGEN		347	15	14	13	2	4	395
BESTUUR		24	7	7	5	1	2	46
ALGEMENE KOSTEN		363	54	58	56	6		537
AFSCHRIJVINGS- KOSTEN		153	24	19	13	2	5	216
TOTAAL KOSTEN 2021	3.360	8.355	1.759	4.791	850	287	773	20.175
BEGROOT 2021	12.000	7.443	1.347	5.491	1.099	359	795	28.534
WERKELIJK 2020	7.183	7.219	1.727	3.591	882	276	716	21.594

4.1 Aankoop natuurgebieden

Er is in 2021 totaal 83 hectare aangekocht, verkocht en geruild voor een bedrag van € 3.359.942. In de begroting is 150 hectare geraamd voor € 12 miljoen.

4.2 Onderhoud natuurgebieden

Voor gebouwen is in 2021 ruim € 1,8 miljoen uitgegeven, terwijl er € 750.000 is begroot. De volgende extra uitgaven zijn niet begroot: gebouwen op de Oude Hondsborg, een houtdroogloods op Haanwijk, het stalgedeelte van Riels Hoefke, een schuur op de Herbertusbossen en gebouwen bij Kasteel Heeswijk.

4.3 Landschapsbeheer

Het Groen Blauw Stimuleringskader (Stika/Stila) is als p.m.-post begroot en hieraan is in 2021 € 198.558 uitgegeven. Voor soortenbeheer is € 0,3 miljoen begroot en hieraan is € 599.951 besteed.

4.4 Projecten

Voor het Pas in diverse gebieden is € 1,5 miljoen begroot en hieraan is bijna € 1,1 miljoen uitgegeven. Voor het Greveschutven is € 1 miljoen begroot en hieraan is € 2 miljoen uitgegeven. Voor Out-Herlaer, Mattemburgh en Life+ Regte Heide is samen € 1,9 miljoen begroot en de kosten in 2021 bedragen € 436.607.

4.5 Voorlichting

De Dag van het Landschap en de Week van het Landschap zijn vanwege de coronacrisis dit jaar niet doorgegaan.

4.6 Wervingskosten

De wervingskosten zijn te hoog begroot, zoals te zien is in de kostenverdeelstaat.

	2021 WERKELIJK	2021 BEGROTING	2020 WERKELIJK
TOTAAL WERVINGSKOSTEN IN % VAN GEWORVEN BATEN	1,4%	1,3%	1,4%

4.7 Kosten beheer en administratie

	2021 WERKELIJK	2021 BEGROTING	2020 WERKELIJK
BEHEER EN ADMINISTRATIE IN % VAN DE TOTALE LASTEN	3,8%	2,8%	3,3%

4.8 Saldo voor financiële baten en lasten

	2021 WERKELIJK IN € 1.000	2021 BEGROTING IN € 1.000	2020 WERKELIJK IN € 1.000
KOERSRESULTAAT	1.022	40	502
DIVIDEND AANDELEN	101	60	80
INTREST OBLIGATIES	62	30	75
INTREST	3		4
DIVIDENDBELASTING, VALUTAKOSTEN EN BUITENLANDSE BRONBELASTING AANDELEN	-14	-8	-7
BANKKOSTEN	-12	-14	-12
NEGATIEVE RENTE	-68		-38
KOSTEN VERMOGENSBEHEER	-77	-63	-65
	1.017	45	539

De ongerealiseerde koersresultaten komen ten gunste van de reserve beleggingen, zie paragraaf 2.2.5 op pagina 71.

Personeel

	2021 WERKELIJK	2021 BEGROTING	2020 WERKELIJK
GEMIDDELD AANTAL PERSONEELSLEDEN UITGEDRUKT IN FULLTIME (37 UUR) ARBEIDSPLAATSEN	58	57	57

De bestuurders van Brabants Landschap hebben in 2021 € 87 aan reiskostenvergoedingen ontvangen en hebben in 2020 geen vergoedingen ontvangen. Er zijn geen leningen, voorschotten en garanties aan hen verstrekt.

Bezoldiging directie

Het bestuur heeft het bezoldigingsbeleid, de hoogte van de directiebeloning en de hoogte van andere bezoldigingscomponenten vastgesteld. Het bezoldigingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd. De laatste evaluatie was in december 2019. Het dienstverband van de directeur betreft een contract voor onbepaalde tijd met een voltijds werkweek van 37 uur.

Conform de wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) bedraagt het WNT-bezoldigingsmaximum voor Brabants Landschap in 2021 € 209.000.

De regeling van Goede Doelen Nederland geeft aan de hand van zwaartecriteria een maximumnorm voor het jaarinkomen. De weging van de situatie bij Brabants Landschap vindt plaats door het bestuur. Dit leidt tot een zogenaamde BSD-score (Basis Score voor Directiefuncties) van 480 punten met een maximaal jaarinkomen van € 141.765. Het voor de toetsing relevante werkelijke jaarinkomen van de directeur J. Baan (1 fte 5 maanden) bedraagt in 2021 € 60.053. De heer Baan is opgevolgd door de heer J.A.C. Hogenboom (1 fte 9,5 maanden). Hij is begonnen bij Brabants Landschap per 15 maart 2021 en heeft in 2021 een jaarinkomen ontvangen van € 83.688. Vanwege de overdracht van taken zit er een overlap in de beloningen, zodat er in 2021 sprake is van een beloning van de beide directeuren van totaal 14,5 maanden. Vandaar dat het jaarinkomen totaal boven de € 141.765 uitkomt, namelijk op € 143.741. Gezien de hiervoor genoemde overlap blijft de totale beloning op jaarbasis ruim binnen het geldende maximum. Het totaal van de jaarinkomens, de belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdragen pensioen en de overige beloningen op termijn blijven voor de beide directeuren met een bedrag van € 189.172 beneden het in de regeling opgenomen maximum van € 209.000 per jaar. De belaste vergoedingen/bijtellingsen, de werkgeversbijdrage pensioen en de overige beloningen op termijn staan bovendien in een redelijke verhouding tot het jaarinkomen. De gehanteerde onderstaande tabel is opgesteld volgens de Regeling beloning directeuren van goededoelenorganisaties.

NAAM:	J. Baan	J. Hogenboom
FUNCTIE:	Directeur	Directeur
<i>Dienstverband</i>		
AARD (LOOPTIJD)	ONBEPaald	ONBEPaald
UREN	37	37
PARTTIME PERCENTAGE	100	100
PERIODE	1/1-31/5	15/3-31/12
<i>Bezoldiging</i>		
JAARINKOMEN (IN EURO'S)		
- BRUTO LOON/SALARIS	48.035	76.905
- VAKANTIEGELD	7.320	1.650
- VASTE EINDEJAARSUITKERING	4.003	3.743
- ZIEKTEKOSTENVERGOEDING	695	1.390
TOTAAL	60.053	83.688
PENSIOENLASTEN (WERKGEVERSDEEL)	15.917	27.358
OVERIGE BELONINGEN OP TERMIJN		2.156
TOTAAL 2021	75.970	113.202
TOTAAL 2020	190.320	

CONTROLEVERKLARING VAN DE ONAFHANKELIJKE ACCOUNTANT

Aan: het bestuur en de directie van Stichting Het Noordbrabants Landschap

VERKLARING OVER DE IN HET FINANCIEEL JAARVERSLAG OPGENOMEN JAARREKENING 2021

ONS OORDEEL

Wij hebben de jaarrekening 2021 van Stichting Het Noordbrabants Landschap te 's-Hertogenbosch gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit financieel jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Het Noordbrabants Landschap per 31 december 2021 in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT).

De jaarrekening bestaat uit:

1. de balans per 31 december 2021;
2. de staat van baten en lasten over 2021; en
3. de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

DE BASIS VOOR ONS OORDEEL

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het controleprotocol WNT 2021 vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Het Noordbrabants Landschap zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

NALEVING ANTICUMULATIEBEPALING WNT NIET GECONTROLEERD

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2021 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1, sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

VERKLARING OVER DE IN HET FINANCIEEL JAARVERSLAG OPGENOMEN ANDERE INFORMATIE

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het financieel jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- directieverslag;
- de overige gegevens;
- overige informatie.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de controle of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

De directie is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het directieverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties".

BESCHRIJVING VAN VERANTWOORDELIJKHEDEN MET BETREKKING TOT DE JAARREKENING

VERANTWOORDELIJKHEDEN VAN DE DIRECTIE EN HET BESTUUR VOOR DE JAARREKENING

De directie is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met de Richtlijn voor de jaarverslaggeving 650 "Fondsenwervende organisaties" en met de bepalingen van en krachtens de Wet Normering Topinkomens (WNT). In dit kader is de directie verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die de directie noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet de directie afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet de directie de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij de directie het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is.

De directie moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de stichting.

ONZE VERANTWOORDELIJKHEDEN VOOR DE CONTROLE VAN DE JAARREKENING

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- ▶ het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenhang, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- ▶ het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- ▶ het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door de directie en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- ▶ het vaststellen dat de door de directie gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een onderneming haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- ▶ het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- ▶ het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan het bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met het bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Tilburg, 10 juni 2022

ABAB Accountants B.V.

Was getekend

E.J. van Boxel-Solak RA MSc

Begroting 2022

3 BATEN		IN € 1.000	
3.1	VAN OVERHEDEN		
3.1.1	SUBSIDIES AANKOOP NATUURGEBIEDEN	5.700	
3.1.2	DIVERSE SUBSIDIES	11.191	
			16.891
3.2	VAN PARTICULIEREN		
3.2.1	BEHEER EN PROJECTEN	940	
3.2.2	CONTRIBUTIES, DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	783	
			1.723
3.3	VAN BEDRIJVEN		
3.3.1	BEHEER EN PROJECTEN	2.167	
3.3.2	DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	21	
			2.188
3.4	VAN ORGANISATIES ZONDER WINSTSTREVEN		
3.4.1	BEHEER EN PROJECTEN	437	
3.4.2	DONATIES, GIFTEN EN SCHENKINGEN	5	
			442
3.5	LOTERIJORGANISATIES		1.125
	TOTAAL VAN DE GEWORVEN BATEN		22.369
3.6	OVERIGE BATEN		100
	TOTAAL BATEN		22.469

4 LASTEN		IN € 1.000	
<i>Besteed aan doelstellingen</i>			
4.1	AANKOOP NATUURGEBIEDEN MET OPSTALLEN	8.000	
4.2	ONDERHOUD NATUURGEBIEDEN EN OPSTALLEN	7.485	
4.3	LANDSCHAPSBEHEER	1.212	
4.4	PROJECTEN	3.871	
4.5	VOORLICHTING	1.007	
			21.575
4.6	WERVINGSKOSTEN		299
4.7	KOSTEN BEHEER EN ADMINISTRATIE		820
	TOTAAL LASTEN		22.694
	SALDO VOOR FINANCIËLE BATEN EN LASTEN		-225
4.8	SALDO FINANCIËLE BATEN EN LASTEN		225
	SALDO VAN BATEN EN LASTEN		0

BESTEMMING RESULTAAT 2022		IN € 1.000	
<i>Toegevoegd aan of onttrokken uit</i>			
2.1	CONTINUÏTEITSRESERVE		
2.1.1	CONTINUÏTEITSRESERVE		0
2.2	BESTEMMINGSRESERVES		
2.2.1	RESERVE AANKOOP NATUURGEBIEDEN	-2.267	
2.2.2	RESERVE BEHEER EN ONTWIKKELING NATUURGEBIEDEN	2.162	
2.2.3	RESERVE GEBOUWEN INCLUSIEF ONDERGROND	100	
2.2.4	RESERVE BELEGGINGEN	5	
			0
2.3	BESTEMMINGSFONDSEN		
2.3.1	NATIONALE POSTCODE LOTERIJ-GELDEN		
2.3.2	PROVINCIAAL EXPLOITATIEFONDS		
2.3.3	BESTEMMINGSFONDS LANDSCHAPSBEHEER		0
	TOTAAL VERDELING RESULTAAT		0

Bijlagen

Verantwoordingsverklaring CBF

Het Algemeen Bestuur van de stichting Het Noordbrabants Landschap (hierna te noemen Brabants Landschap) onderschrijft de Code Goed Bestuur voor Goede Doelen en de daaraan verbonden algemeen geldende principes. In deze verantwoordingsverklaring wordt aangegeven hoe de drie algemeen geldende principes binnen Brabants Landschap zijn geïmplementeerd. Tot slot wordt uitgelegd hoe gezorgd wordt voor de juiste samenstelling en (het evalueren van) het functioneren van het Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie.

- 1 De wijze waarop de functie 'toezicht houden' wordt gescheiden van het 'besturen' dan wel van de 'uitvoering'.
- 2 De wijze waarop aan een optimale besteding van middelen wordt gewerkt zodat effectief en doelmatig wordt gewerkt aan het realiseren van de doelstelling.
- 3 De wijze waarop Brabants Landschap streeft naar optimale relaties met belanghebbenden, informatie verschaft en wensen, vragen en klachten verwerkt.
- 4 De wijze van samenstellen en (evalueren van het) functioneren van het Algemeen en Hoofdbestuur en directie.

Ad 1 Onderscheid toezicht, besturen en uitvoeren

Brabants Landschap is een stichting met een bestuur en directie. Het bestuur bestaat uit een Hoofdbestuur en een Algemeen bestuur. Belangrijke taken van het Hoofdbestuur zijn het interne toezicht op het door de directie gevoerde beleid en het nemen van besluiten voor aankopen, het vaststellen van de Meerjarenraming, het financiële beheer en beleidsnotities. De bestuurlijke en uitvoerende taken met betrekking tot de dagelijkse zaken zijn via mandatering opgedragen aan de directie. In het door het bestuur vastgestelde directiestatuut zijn de verantwoordelijkheden en afstemming tussen bestuur en directie nader omschreven en vastgelegd. De directie hanteert bij de uitvoering van haar taken de kaders zoals die zijn vastgelegd in de door het Hoofdbestuur vastgestelde beleidsvisies (onder andere visies voorlichting, recreatie, gebouwen en graslandbeheer). Tevens wordt door de directie gebruik gemaakt van een drietal commissies; de Personeelsvertegenwoordiging (overleg tussen de directie en een personeelsvertegenwoordiging), de Beheercommissie (een door het bestuur ingestelde onafhankelijke commissie onder voorzitterschap van een lid van het Hoofdbestuur die het bestuur en de directie adviseert

bij natuurwetenschappelijke vragen en beheervisies/beheerplannen beoordeelt en vaststelt) en de Redactiecommissie (stuurt en begeleidt de inhoud van het Mededelingenblad).

Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Het Algemeen bestuur heeft een klankbord- en signaleringsfunctie richting Hoofdbestuur en directie en stelt de hoofdlijnen van het beleid vast. Het Algemeen bestuur benoemt uit haar midden de leden voor het Hoofdbestuur voor een zittingsperiode van vier jaar (maximaal twee keer herbenoembaar). Het Algemeen bestuur komt twee keer per jaar bijeen. In het voorjaar worden het jaarverslag en de jaarrekening vastgesteld. In het najaar vindt een thematische vergadering plaats, waarin beleidsthema's worden besproken en richtinggevende kaders worden vastgesteld.

Ad 2 Effectiviteit en efficiency van bestedingen

De door het bestuur vastgestelde beleidsnotities op het gebied van beleid en beheer (zoals directiestatuut, de door de Beheercommissie opgestelde visies van o.a. graslandbeheer, heidebeheer, soortenbeheer en communicatie) vormen de richtinggevende kaders voor het doelmatig, effectief werken en een verantwoorde, optimale besteding van de beschikbare middelen. Binnen deze kaders wordt gewerkt aan de realisering van de statutair vastgelegde doelstellingen. Op basis van de jaarlijks door het bestuur vastgestelde meerjarenraming (incl. toelichting) worden de jaarlijkse werkplannen en projectplannen opgesteld. Ook de beleidsvisies en beheervisies en beheerplannen voor de terreinen vormen hiervoor een belangrijke basis. De bestedingen van de middelen worden getoetst aan deze vastgelegde visies en plannen. Hierbij spelen kostenefficiëntie, standaardkostprijzen, goede projectvoorbereiding en aanbestedingsbeleid een belangrijke rol. Een uitgebreide projectenadministratie (voorbereiding, offertes, aanbesteding, uitvoering en rapportages) vormt daarbij een essentiële rol, ook in lerend opzicht.

Evaluatie van de uitvoering van activiteiten vindt plaats via de actualisering van beheerplannen, beheervisies, de input van de Beheercommissie (vier keer per jaar) en Redactiecommissie (eenmaal per jaar), de evaluatie van de uitvoering van projecten (projectadministratie) en interne overlegkaders als stafoverleg (maandelijks), beheerdersoverleg (tweemaal per jaar met alle

beheerders), districtsbeheerdersoverleg (maandelijks) en overleg landschapsbeheer (maandelijks). Evaluatie omvat ook de ecologische monitoring. Hierbij spelen een nulmeting (opgenomen in de beheerplannen), omissies (vermeld in de beheerplannen) en projectmonitoring (effectmonitoring) een belangrijke rol. In het kader van de omvorming van het Programma Beheer wordt voor de verschillende beheertypen een monitoringsprotocol ontwikkeld. Brabants Landschap tracht bij deze monitoring zoveel mogelijk natuurverenigingen in te schakelen. Deze ecologische monitoring vormt een belangrijke input bij de herziening van beheerplannen en aanpassingen van beleidsnotities.

Ad 3 Omgang met belanghebbenden

Door de brede maatschappelijke verankering en de aanwezigheid van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer binnen Brabants Landschap is er een grote diversiteit aan belanghebbenden. De stichting streeft naar een open dialoog. Het brede veld belanghebbenden is te verdelen in contribuanten, schenkers, vrijwilligers (weidevogelgroepen, uilengroepen, landschapsbeheergroepen, IVN-afdelingen, vrijwilligers bij het beheer), overheden, maatschappelijke organisaties, onderzoeksinstituten, bedrijven, opleidingsinstituten, agrariërs en particulieren. Iedere doelgroep vraagt een specifieke benadering. Per doelgroep worden inhoud, kwaliteit en communicatiewijze bepaald en regelmatig tegen het licht gehouden. De door het bestuur vastgestelde beleidsnotitie voorlichting en communicatie vormt hierbij een belangrijke basis. Input van ideeën, opmerkingen, vragen en klachten vindt onder meer plaats via de website (reacties en vragen), het natuurmagazine, de Nieuwsbrief van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer, de cursussen voor de vrijwilligers landschapsbeheer en soortenbeheer, de Overleggroep Landschapsbeheer (twee keer per jaar, platform maatschappelijke partijen voor het werk van het Coördinatiepunt Landschapsbeheer). Met betrekking tot de behandeling van externe klachten heeft het bestuur een klachtenprotocol vastgesteld. Binnenkomende klachten worden conform dit protocol geregistreerd en behandeld. Omdat Brabants Landschap in de volle breedte van het natuur- en landschapsbeheer wil werken, dus zowel binnen de natuurgebieden als in de agrarische gebieden, kiest de stichting voor een open dialoog met alle maatschappelijke partijen die in het buitengebied actief zijn. De brede samenstelling van het Algemeen Bestuur is in dit licht een logische keuze. Om als stichting deze rol als initiator en bruggenbouwer te kunnen blijven spelen is een open dialoog van essentieel belang.

Ad 4 Samenstelling en evaluatie functioneren Algemeen Bestuur, Hoofdbestuur en directie

Samenstelling:

Het Algemeen bestuur bestaat uit een brede vertegenwoordiging van de Brabantse maatschappelijke geledingen (bestuur, cultuur, wetenschap, bedrijfsleven, natuur- en milieuverenigingen). Leden van het Algemeen Bestuur worden benoemd op voordracht van het Hoofdbestuur. Voor de samenstelling van het Algemeen Bestuur heeft het Hoofdbestuur criteria opgesteld o.a. bestuurlijke ervaring, beschikken over een goed netwerk, het vertegenwoordigen van een maatschappelijke geleding en affiniteit met natuurbescherming. Verder wordt gelet op geografische spreiding over de provincie Noord-Brabant, politieke richting en verdeling man/vrouw. Kandidaten voor het lidmaatschap van het Algemeen Bestuur worden gescreend op basis van de genoemde criteria. Deze criteria gelden ook voor de leden van het Hoofdbestuur met extra criteria voor de in functie te benoemen Hoofdbestuurleden, te weten voorzitter, vicevoorzitter, secretaris en penningmeester. De leden van de directie worden benoemd door het Hoofdbestuur. De criteria voor benoeming worden opgesteld door Hoofdbestuur en directeur en worden tevens besproken in de Personeelscommissie waarin voorzitter en secretaris zitting hebben.

Functioneren en evaluatie:

Het functioneren van het Algemeen Bestuur wordt jaarlijks door het Hoofdbestuur geëvalueerd. De te behandelen onderwerpen in de vergaderingen van het Algemeen Bestuur worden, door de brede maatschappelijke vertegenwoordiging, van vele kanten belicht. Indien nodig wordt de agenda van de vergaderingen aangepast t.b.v. door leden van het Algemeen Bestuur ingediende onderwerpen. De feedback van de leden van het Algemeen Bestuur wordt geëvalueerd in de vergadering van het Hoofdbestuur. Het Hoofdbestuur evalueert eenmaal per jaar het eigen functioneren. Het functioneren van de directie wordt jaarlijks geëvalueerd door de Personeelscommissie.

Vastgesteld door het Algemeen Bestuur d.d. 13 juni 2014

Leden Algemeen Bestuur 2021

Erevoorzitter: F.J.M. Houben

M. Abrahams te Best
F.L.H. Alkemade te St. Oedenrode
Th.A.M. Beckers te Tilburg
A.C.J. Besselink te Etten-Leur
C.A.M. Collart te Leende
C.J.F.M. Corsten-Hulsmans te Breda
J.K.B. van Daalen* te Rosmalen (vicevoorzitter)
J.H.C. Dielissen te Breda
W.N. van den Dries te Helvoirt
E. van Dijk te Ulvenhout (erelid)
F.J.M. Ellenbroek te Tilburg
A.J.A.G. Extra te Oisterwijk
E.H.J.M. de Groot te Uden
A. van Halem te Eindhoven
J.G. Kloosterboer te Eindhoven
A.J. Kromhout te Schijndel
B.H.P.J.M. de Louweren te Breda
L.W.J. Mertens te Ulvenhout
S. Middelkamp* te Berlicum
C.M.M. Molle te Valkenswaard
M.A.H. Moorman* te Heesch
R.J. van de Mortel te Vught
J.J. Mulleman te Bergen op Zoom
A.L.M. Nelissen te 's-Hertogenbosch
G.J. van Nuland* te Dongen (penningmeester)
F.A. Petter* te Bergen op Zoom (secretaris)
W. Philips te Eindhoven
J. Post te Eindhoven
A.J.M. Rombouts te Rijsbergen
J. Schipper te Breda
J. van der Straaten te Berkel-Enschot
P.J.J.M. Swinkels te Breda
E.A. Thorissen te Eindhoven
J.A.P.G. Verhulst te Etten-Leur
J.M. Verschuuren te Oisterwijk
J.A.M. Vos* te Ulvenhout (voorzitter)
I.A.M. Woestenberg te 's-Hertogenbosch
P.V.I.M. Wolff te Eindhoven
A.R. Wolters te Tilburg

**lid Hoofdbestuur*

Relevante nevenfuncties leden Algemeen Bestuur 2021

- ▶ **M. Abrahams**
lid Project Adviescommissie Het Groene Woud
- ▶ **F. Alkemade**
lid Provinciale Raad van de Leefomgeving, lid Commissie Droogte Noord-Brabant, juryvoorzitter architectenselectie Textielmuseum Tilburg, lid Raad van Toezicht Constant Foundation, lid Raad van Toezicht Manifesta, voorzitter Raad Van Verbeelding Meierijstad
- ▶ **A.C.J. Besselink**
voorzitter bestuur World Class Maintenance, voorzitter Raad van Commissarissen REWIN, voorzitter Netherlands Aerospace Group
- ▶ **C.A.M. Collart**
voorzitter Raad van Advies Luminaid BV, lid advisory Committee Global Cleantech Capital Fund II, vicevoorzitter Raad van Commissarissen 4Blue BV, voorzitter board en committee Sustainability Committee R&A
- ▶ **C.J.F.M. Corsten-Hulsmans**
lid Raad van Toezicht Stichting Natuurpodium Brabantse Wal
- ▶ **J.K.B. van Daalen**
vicevoorzitter Brabants Landschap, voorzitter Grondkamer Oost, raadsheer-plaatsvervanger Gerechtshof 's-Hertogenbosch, lid Raad van Advies Stichting Kasteel Heeswijk
- ▶ **J.H.C. Dielissen**
programmameider ARK Natuurontwikkeling, lid Raad van Toezicht Vlinderstichting, projectleider Realisatie natuurkern De Maashorst
- ▶ **W.N. van den Dries**
lid Redactiecommissie Brabants Landschap
- ▶ **E. van Dijk**
voorzitter Stichting Ons Brabants Landschap, lid Raad van Toezicht BMF
- ▶ **F.J.M. Ellenbroek**
museaal en educatief adviseur, vicevoorzitter Raad van Toezicht Stedelijk Museum Breda
- ▶ **E.H.J.M. de Groot**
lid Raad van Advies IVN Noord-Brabant, lid Dagelijks Bestuur en Algemeen Bestuur en locodijkgraaf Waterschap Aa en Maas, campagneleider en lid regiobestuur Water Natuurlijk Brabant, pr-functionaris/secretaris Vrijwillig Landschapsbeheer Uden, natuurgids-watrigids-landschapsgids IVN Uden, lid Klimaatpanel Uden, voorzitter (landelijke) CoP Beken en Rivieren (Beek- en Rivierherstel), lid Overleg Aanvalsplan Landschapselementen
- ▶ **A.J. Kromhout**
senior raadsheer Gerechtshof 's-Hertogenbosch, voorzitter Veterinair tuchtcollege
- ▶ **S. Middelkamp**
lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, voorzitter landelijke adviescommissie Groen-Blauwe diensten, voorzitter Beheercommissie Brabants Landschap, bestuurslid Stichting Wandelnet
- ▶ **C.M.M. Molle**
secretaris Stichting Nieuwland te Geijsteren
- ▶ **M.A.H. Moorman**
lid Hoofdbestuur Brabants Landschap, burgemeester gemeente Bernheze, voorzitter Vereniging Brabantse Gemeenten, voorzitter Raad van Commissarissen Monumentenwacht Noord-Brabant, lid Algemeen Bestuur Veiligheidsregio Brabant-Noord, lid bestuur Stichting Rioned, co-voorzitter stuurgroep Ruimtelijke Adaptatie nationaal Deltaprogramma, voorzitter stuurgroep Regionale Energie Strategie Noordoost Brabant
- ▶ **R.J. van de Mortel**
burgemeester gemeente Vught, voorzitter Provinciale Commissie Boomfeestdag Brabant, voorzitter Stichting Landgoed Baest, ministerieel toezichthouder stichting Jachtexamens, voorzitter Stichting Natuurbegraafplaats Bos van de Heilige Geest, voorzitter Vereniging van Bos- en Natuurterreineigenaren (VBNE)

- ▶ J.J.M. Mulleman
bestuurslid Stichting Natuurpodium Brabantse Wal
- ▶ A.L.M. Nelissen
bestuurslid Stichting Ons Brabants Landschap, voorzitter Buiten Museum Herlaer, vicevoorzitter Prins Bernhard Cultuurfonds
- ▶ G.J. van Nuland
voorzitter Raad van Commissarissen Rabobank 's-Hertogenbosch e.o., voorzitter Raad van Commissarissen VB Groep, lid Raad van Advies Gubbels BV, adviseur Nationaal Register
- ▶ F.A. Petter
secretaris Brabants Landschap, burgemeester gemeente Bergen op Zoom, voorzitter Stichting Flora- en Faunawet examens, bestuurslid Monumentenhuis, bestuurslid Wetenschappelijk Instituut CDA, Voorzitter Stichting Brabants Gesneuvelden, voorzitter Efforts
- ▶ A.J.M. Rombouts
lid Beheercommissie Brabants Landschap, bioloog (gepensioneerd)
- ▶ J.W. Schipper
lid Klankbordgroep Regionale Energietransitie West-Brabant, lid Raad van Toezicht Vereniging/Stichting Markdal Vitaal
- ▶ J. van der Straaten
voorzitter stichting Saxifraga
- ▶ P.J.J.M. Swinkels
CEO & Chairman of the Executive Board Royal Swinkels Family Brewers, lid van de Raad van Commissarissen van Bolsius en lid Raad van Advies ABN AMRO
- ▶ E.A. Thorissen
lid Redactiecommissie Brabants Landschap, conservator Brabant Collectie
- ▶ J.A.P.G. Verhulst
biologisch boer, voorzitter Netwerk Goed Boeren, lid Stuurgroep Agroforestry Noord-Brabant, vicevoorzitter bestuur Stichting Vitale Circulaire Organische Economie, lid/ adviseur Stuurgroep Brabants Bodem, voorzitter coöperatie De Landschapsboeren, inkomend voorzitter Rotaryclub Etten-Leur e.o.
- ▶ J.M. Verschuuren
hoogleraar internationaal en Europees milieurecht Tilburg University, Tilburg Law School en Tilburg Sustainability Center, bestuurslid Vereniging voor Milieurecht, lid Commissie voor de Milieu-effect rapportage
- ▶ J.A.M. Vos
voorzitter Brabants Landschap, bestuurslid Molenstichting Noord-Brabant, lid Raad van Toezicht LandschappenNL, lid Comité van Aanbeveling LandStad de Baronie
- ▶ I.A.M. Woestenberg
voorzitter Redactiecommissie Brabants Landschap, adviseur Irma Woestenberg Advies
- ▶ P.V.I.M. Wolff
lid Beheercommissie Brabants Landschap, lid Dagelijks Bestuur (vicevoorzitter) en Algemeen Bestuur BMF, voorzitter projectgroep Dommeldal uit de verf, bioloog/planoloog (gepensioneerd)
- ▶ A.R. Wolters
directeur Seven Waves, executive stichting Nature for Health, ambassadeur Brickz, lid Raad van Toezicht Brabants Natuurmuseum

Personeelsbezetting 2021

Kantoor Haaren

J.A.C. Hogenboom, directeur
 M.A. Caspers, medewerker redactie*
 M.H.P. van Dijk-Snelting, medewerker communicatie*
 E.H.W. van Gompel, directiesecretaresse*
 A.T.M. Huijden, directiesecretaresse*
 E.A. van Haften, adjunct-directeur/hoofd landschapsbeheer
 E. Hassas, medewerker financiën/administratie*
 C.J.F. Hermus, senior bouwkundige
 P.J.J. Ijpelaar-van Mierlo, medewerker receptie en administratie*
 M. Jellema-Pardoen, medewerker vrijwilligerscoördinatie*
 A.B.J. Kelderman, senior medewerker communicatie*
 E.H. Koekkoek, senior projectleider
 V. Maas, medewerker ecologie en beheerplannen
 A.M.D. Mallien-Jansma, medewerker receptie en administratie*
 R.M.A. van Mook, medewerker vastgoedbeheer
 A.A.J.C. Mulders-Boers, medewerker administratie*
 J.C.Y.M. van Nes-Jansen, oproepkracht receptie*
 W.H.A. Peters, senior medewerker vastgoedbeheer
 D.H.J. Renders, medewerker communicatie*
 A.W. Simons, hoofd beheer en projecten
 J.J.M. van Zeeland, hoofd financiën en personeelszaken
 W.L. Zonneveld, senior bouwkundige

Buitendienst

District West

K.A. Elshout, terreinmedewerker
 R.A. Hogeling, terreinmedewerker
 W.M.J.M. de Jong, beheerder
 D.J. de Jonge, beheerder
 F.W.J.M. Kolsters, terreinmedewerker
 K. Koopmans, tuinbaas Mattemburgh
 H.C. Mos, terreinmedewerker
 J.G. van Oosterhout, terreinmedewerker
 B. Pörtzgen, beheerder
 W.L.M. Romijnders, terreinmedewerker
 J. Schenkeveld, terreinmedewerker
 J. Schep, districtsbeheerder*
 J.H. Vink, terreinmedewerker

District Oost

M.G.M. de Bijl, beheerder
 H.J.M. Burgers, terreinmedewerker
 M.P.C. Feijen, terreinmedewerker
 M.F. Fliervoet, districtsbeheerder
 A.M. van Houts, terreinmedewerker
 N.L. Jeurissen, terreinmedewerker
 M.M.J.W. Kapteijns, terreinmedewerker/filmer
 S.J.A.M. de Kort, beheerder
 G.C.P. Looijen, beheerder
 M.J.B. Philipsen, terreinmedewerker
 T.J.M. Quekel, beheerder
 W.F.J.R. van Schipstal, terreinmedewerker
 W.J.P. Schrauwen, terreinmedewerker*
 W.W. van Tienen, terreinmedewerker
 B.R.H. Vervest, terreinmedewerker

Landschapsbeheer

G.C.F. Braat, coördinator West-Brabant
 L. de Haas, projectmedewerker
 C. Larosch, medewerker regelingen
 M.J. Oost, medewerker soortenbescherming
 M. Renes, veldmedewerker soortenbescherming
 F.J.M. ter Schure, coördinator Oost-Brabant*
 J. Sloothaak, coördinator soortenbescherming
 A.P.T. Stoop, veldmedewerker West-Brabant
 C.J.L.M. Voets, veldmedewerker Oost-Brabant*

Tijdelijke medewerkers

B.P.L. van der Aa, terreinmedewerker*
 T.B.A.P. Gijtenbeek, terreinmedewerker/BBL per 1-9-2021 (jaarcontract)
 F.L.J. van den Hoven, assistent controller per 1-9-2021 (jaarcontract)
 R.J.A. Vriends, senior projectleider per 1-10-2021 (jaarcontract)
 C.J.A. Rövekamp, projectcoördinator Life op de Regte Heide e.o.
 V.M.J. Fijnaut, medewerker werkeenheid Provincie*

* parttime (32 uur per week of minder)

Specificatie natuurterreinen

Stand per 31-12-2021

Beheerregio	
BRAND Brand, Brokkenbroek, Leemputten	707
BRESTBOSCH Berstbosch, Vilt, Zevenhutten	421
DOMMELDAL Dommelbeemden, Dommeldal, Gasthuiskamp, Geregt, Mortelven, Nuenens Broek, Ruweeuwsels, Croy	718
GROOTE BEERZE Baest, Groote Beerze, Kleine Beerze, Landschotse Heide, Neterselse Heide	1.301
GROOTE SLINK Aerlese Peel, Groote Slink, Krim, Sijp	773
HEESWIJK Heeswijk, Aadal	132
HERBERTUSBOSSEN Astense Aa, Braakhuizensche Heide, Herbertusbossen, Hugterheide, Kreylse Bos	1.249
KARREGAT Berkt, Heinis, Karregat, Nulandse Heide, Zandbergen	90
KEENT Keent, Mariëndal, Reekse Bergen	382
MATTEMBURGH Hoogerwaard, Lindonk, Mattemburgh, Markiezaat	2.476
MORTELEN Hemelrijken, Mortelen, Oirschotsedijk, Scheeken	1.806
NEMERLAER Kerkeindse Heide, Nemerlaer, Oude Hondenberg, Uilenbroek	787
PANNENHOEF Blauwe Kamer, Ettense Gemeentebossen, Krabbebossen, Pannenhoeft, Vloeiweide	1.092
POMPEVELD Fort Altena, Fort Bakkerskil, Fort Giessen, Groesplaat, Pax, Pompeveld, Struikwaard, Uppelse Molen, Witdammen	692
REGTE HEIDE Nieuwkerk, Ooijsvaarsnest, Riels Hoefke, Riels Laag, Gemeentebossen Goirle	926
ROODE WEEL Oudland, Pottersbos, Roode Weel	200
ROVERTSE HEIDE Abcoven, Annanina's Rust, Beleven, Dal van de Reusel, Gorp de Leij, Roversse Heide, Zwartven	1.288
TONGELAAR Kraaijenbergse Plas, Tongelaar, Esters Broek, Vogelshoek	683
VALKENHORST Groote Heide, Gijzenrooi, Heerzerven, Moerputten, Valkenhorst	1.470
WARGASHUYSE Eikenhorst, Haanwijk, Helvoirts Broek, Jagershagen, Sparrendaal, Pettelaer, Venrode, Wargashuyse, Zegenwerp	853
ZOOMLAND Boslust, Buitenlust, Groot Molenbeek, Zoomland, Zurenhoek	799
Totaal	18.845

Waarvan:

In erfpacht	2.092
In beheer	250

Brabants Landschap-penning

De Brabants Landschap-penning is een onderscheiding, die Brabants Landschap toekent aan personen, die zich op uitzonderlijke wijze verdienstelijk maken voor de natuurbescherming in de provincie Noord-Brabant. De penning werd voor het eerst uitgereikt in 1994.

De Brabants Landschap-penning - 9 cm in doorsnee, ruim 400 gram zwaar en in fraai brons gegoten - is een werkstuk van de Helmondse kunstenaar Jos Reniers.

De penning is uitgereikt aan:

- 1994:** **ing. A.B. Gijtenbeek**, directeur van Brabants Landschap van 1975 t/m 1994, lid Algemeen Bestuur van 1994 t/m 2011.
- 1996:** **jonkheer mr. E.W.J. van Weede van Dijkveld**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1943 t/m 1983, secretaris van 1948 t/m 1969, erelid van het bestuur van 1983 tot en met 2000 (overleden 30-03-2000).
- 1997:** **drs. M.C.A. Klinkenbergh**, bestuurslid van Brabants Landschap van 1967 t/m 1997, voorzitter van 1974 t/m 1997, erelid van 1997 t/m 2005 (overleden 09-06-2005).
- 2001:** **mevr. A. Raadsen**, van 1983 tot en met 2000 verantwoordelijk voor de jeugdbijlage van het tijdschrift van Brabants Landschap.
- 2002:** **B. van Polen**, journalist/schrijver op het gebied van natuur, landschap en milieu (overleden 24-04-2004).
- 2003:** **mr. F.J.M. Houben** van 1969 tot 1987 secretaris van het bestuur van Brabants Landschap, ere-voorzitter vanaf 1987, Commissaris van de Koningin in de provincie Noord-Brabant van 1987 t/m 2003.
- 2003:** **dr. H.K.M. Moller Pillot**, bioloog/onderzoeker, vanaf 1968 t/m 2019 bestuurslid van Brabants Landschap, van 1973 tot 1997 lid van het Hoofdbestuur, vanaf 1975 lid van de Beheercommissie van Brabants Landschap.
- 2005:** **H.J. van Hoof**, oprichter van Stichting Behoud Handelse Bossen en de grote animator achter Stichting 'Landschap Bakel – Gemert', gedreven vrijwilliger.
- 2010:** **G.C.M. van der Kaa**, gedreven vrijwilliger sinds 1972, lid van de Kerkuilen- en Vogelwerkgroep Midden-Brabant.
- 2017:** **dr. J. van der Straaten**, lid Ecologische Kring Midden Brabant, bestuurslid Brabants Landschap.
- 2021:** **drs. W.N. van den Dries**, bestuurslid Brabants Landschap sinds 1987, penningmeester van 1987 t/m 1998, vice-voorzitter van 1997 t/m 2005, lid redactiecommissie van 1988 tot 2020, waarvan als voorzitter van 2017 tot 2020.
- 2021:** **ing. J. Baan**, directeur van Brabants Landschap van oktober 1994 t/m april 2021.

Mei 2022

Stichting Het Noordbrabants Landschap

Jaarverslag 2021

Stichting Het Noordbrabants Landschap
Statutair gevestigd te 's-Hertogenbosch

Correspondentieadres:
Kasteellaan 4, 5076 RE Haaren
Telefoon: 0411-622775
E-mail: info@brabantslandschap.nl
Website: www.brabantslandschap.nl

Wij worden gesteund door

*Brabants Landschap ontvangt financiële steun
van de Nationale Postcode Loterij.*

*Brabants Landschap heeft het keurmerk van het Centraal
Bureau Fondsenwerving voor verantwoorde fondsenwerving
en -besteding.*

*Brabants Landschap heeft de status van
Algemeen Nut Beogende Instelling.*